

בעזהש"ת

חומש

שביל הישר

במדבר

אשר כשמו כן הוא, 'שביל הישר' לכל ההולכים בה
להבין פסוקי תורתינו הקדושה לפי פירש"י ז"ל
באופן פשוט ברור וישר, מתובל עם ביאורי מדרשי חז"ל
וגדולי המפרשים ליישב הפסוקים על לב הלומדים

והוא דבר השווה לכל נפש

ללמוד וללמד

ללמוד ולהשלים הפרשה עם פירש"י בכל שבוע
ובמיוחד למרביצי תורה שירוצו בו בלמדם
את התלמידים בדרך קצרה

יוצא לאור

ח"י אייר ל"ג בעומר ה'תשע"ט לפ"ג

ברוקלין נ.י.

הוצאת
שביל הישר

כל הזכויות שמורות
Copyright © '19

הוצאת .
שביל הישר

מזמור לתודה

קבלנו הערות הרבה ממרביצי תורה ובעלי בתים חשובים, אשר החכימו והועילו הרבה מאוד לתקן ולשפר. תשואות חן חן להם, כי היו לנו לעינים, וכמו שאמרו חז"ל (מכות י): "ומחבירי יותר מהם ומתלמידי יותר מכולם". יתברכו כולם ממעון הברכות בכל מילי דמיטב.

ובקשתינו שטוחה

לכל הלומדים החשובים, ובפרט המלמדי תינוקות ככוכבים, שמדי למדם ועיונם בספרא הדין, אם הרגש ירגישו איזה חסר או יתר עד כמה שידם מגה"ת, נא לפנות ל"הוצאת שביל הישר" כדי שנוכל לתקן הדברים במהדורות הבאות, וזכות הרבים יהא תלוי בהם עד עולם.

347.352.2523

מכירה הראשית

נר נמאור

718.384.1324

Cover Design:

דפוס המעתיק

170 Ross St. Brooklyn NY 11211
718.782.1391

בשורה טובה לשוחרי תורה

שבעהשי"ת
הופיע כלול בהדרו

חומש שביל הישר סדר במדבר

בכריכה
נאה ומפוארת
לרזות צמאון
אלפי הלומדים
שציפו לאורו

למלמדים
למלאכתם

לתלמידים
לחזרה

להורים
לבחינה

לבעלי בתים
לגמור הפרשה
מדי שבוע בשבוע
באופן קל

היות שמתכוננים
אנו להוציא לאור

סדר דברים

ע"כ אנו מודיעים שמי שרוצה
לקנות פרשה נא להתקשר

347.496.5935

הופיע!

מכירה הראשית אצל

718.384.1324

להשיג בכל חניות הספרים

להשיג מדי שבוע בשבוע, וכן שאר קונטרסים שי"ל ע"י: shvilhyshr@gmail.com

ספרי המפרשים

שדבריהם מובאים

בספרא הדין

חידושי אגדות על הש"ס, רבי שמואל אליעזר איידלים	מדרש"א	(ראב"ע), רבי אברהם אבן עזרא	אבן עזרא
רבינו שלמה לוריא	מדרש"ל	רבי דן יצחק אברבנאל	אברבנאל
רבי מאיר לייבוש מלבי"ם	מלבי"ם	רבי צבי אלימלך שפירא, מדינוב	אגרא דכלה
רבינו דוד ב"ר יעקב פארדו	משכיל לודו	רבי אליהו מווילנא	אדרת אליהו
(מ"ב), רבי ישראל מאיר הכהן מראדין	משנה ברורה	(אוהחה"ק), רבינו חיים בן משה בן עטר	אור החיים הק'
רבינו יעקב ב"ר בנימין אהרן סלונק	נחלת יעקב	רבינו משה אלשיך	אלשיך
רבינו עובדי' ב"ר יעקב	ספורנו	רבי נתן אשכנזי, בעמח"ס מבוא שערים (ב"ב), רבי מאיר בנימין מנחם דאנון	אמרי שפר
(ס' הזכרון), רבי אברהם בקראט הלוי מגולי ספרד	ספר הזכרון	רבי משה מפרעמיסלא, פירוש על רש"י (בא"י), רבי יצחק יעקב הורוויץ, מיעריסלאוו	באר כשדה
ספר המצוות להרמב"ם (ספה"מ)	עמרת זקנים	(במ"ח), רבי חיים מפרידבורג, אחי המהר"ל (ב"ח), רבי יואל סירקיש	באר היטב
מאוצר רבותינו בעלי התוספות	עמק הנצי"ב	(ריב"ש, בכו"ש), רבינו יוסף בכור שור, תלמיד הר"ת	באר יצחק
רבי נפתלי צבי יודא בערלין מוולאזין	עשרה מאמרות הרמ"ע מפאנו	(בעה"ט), רבינו יעקב בן הרא"ש (ג"א), רבי יודא ליוואי, המהר"ל מפראג (ד"ד), רבינו דוד ב"ר שמואל הלוי, בעל טורי זהב על שו"ע	באר מים חיים
(פי' הטור), רבינו יעקב בן הרא"ש	פירוש הטור	אבינו רועינו רבינו יואל מסאטמאר	בית חדש
רבי פנחס הלוי הורוויץ, בעל הפלאה	פנים יפות	הבעש"ט	בכור שור
פסיקתא דרב כהנא	פסיקתא רבתי	דעת זקנים בעלי תוספת (דוב"ת), מבעלי התוספות	בעל הטורים
רבי יצחק ב"ר יודא הלוי, מגדולי הראשונים	פענח רוא	(דע"י), רבי ישכר דוב ליטויער,	גור אריה
רבי פרקי דרבי אליעזר (פדר"א), רבי אליעזר הגדול	פרקי דרבי אליעזר	בהסכמת היש"מ והחת"ס	דברי דוד
רבינו ישכר בער מאיילנבורג, תלמיד הסמ"ע	צדה לדרך	הגאון רבי אליהו מווילנא	דברי יואל
רבי אברהם סבע, מגולי ספרד	צירור המור	הרא"ה, רבי אהרן הלוי	דגל מחנה אפרים
רבינו ניסים	ר"ן	(העמ"ד), רבי נפתלי צבי יודא בערלין מוולאזין	הבעש"ט
רבי אברהם ב"ר דוד	ראב"ד	רבינו אליהו מזרחי	דעת יששכר
רבינו בחיי ב"ר אשר, תלמיד הרשב"א	רבינו בחיי	רבינו אשר ב"ר יחיאל	הגר"א
רבי דוד קמחי	רבינו ניסים גאון	רבינו יואל מסאטמאר	החינוך
רבי לוי בן גרשום	רד"ק	(זוה"ק), התנא אלקי רבי שמעון בר יוחאי	העמק דבר
רבינו משה בן מיימון	רלב"ג	רבינו חוקי' בן רבינו מנוח	הרא"ם
רבינו משה בן נחמן	רמב"ם	(חת"ס), רבי משה סופר מפרעשבורג	הרא"ש
רבי סעדיה גאון	רמב"ן	רבי אברהם ראובן הכהן סופר, נכד הכלי יקר	ויואל משה
רבינו עובדי' מברטנורא, על המשניות	רס"ג	רבי שמעון הדרשן מפרנקפורט	זוהר הקדוש
רבי שמשון ב"ר רפאל הירש מהאמבורג	רע"ב	רבי שלמה אפרים לונשיץ	חוקוני
רבינו שמואל ב"ר מאיר	רש"ר הירש	רבי מרדכי יפה, בעל הלבושים	חתם סופר
רבינו שמואל ב"ר מאיר	רשב"ם	ר' חיים יודא יעקבזון, מלמד בת"ת עין חיים (מדרש לק"ט), רבי טוביה ב"ר אליעזר (מג"א), על שו"ע או"ח, רבי אברהם אבלי הלוי	ילקוט ראובני
רבינו יוסף קארו	שולחן ערוך		ילקוט שמעוני
רבי ישעי' הלוי הורוויץ	שני לוחות הברית (שלי"ה) , רבי ישעי' הלוי הורוויץ		כלי יקר
רבי מנחם משורר	שפתיה חכמים		לבוש
רבי מרדכי הכהן מצפת, מגורי האר"י	שפתיה כהן		למשמעות
רבי יו"ט ליפמאן גלעיר	תוספות יום טוב (תויו"ט) , רבי יו"ט ליפמאן גלעיר		לקח טוב
רבי משה סופר מפרעשבורג	תורת משה		מגן אברהם
רבינו יונתן בן עוזיאל (תיב"ע)	תרגום יונתן בן עוזיאל (תיב"ע)		

פרשת חקת

זכות פרשת חקת

נתנדב ע"י הרה"ח בנש"ק כש"ת
הרב חיים אלי' פאללאק שליט"א
רב דביהמ"ד זכרון צבי אביגדור ד'אראמי

לע"נ אביו הרה"ג מוה"ר יעקב יודא
בהגה"צ מוה"ר אלי' ז"ל

אבד"ק דובענקא

גלב"ע כ"ח טבת תשע"ח לפ"ק

ואמו הרבנית רבקה רחל פעריל
בהר"ר אליעזר ע"ה

נפטרה כ"ה אדר ב' תשע"ד לפ"ק
ת.נ.צ.ב.ה.

והיא רעוא שזכות נותן התורה ינו מעדם ובעד משפחתם להחברך בכל
חבריות האמורות בתורה, אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד,
וזמלא הש"ת כל משאלות לבכם מתוך נחת והרחבת הדעת וכל מיל
דמיטב, בבריות גופא ונהורא מעליא לאורך ימים ושנים טובים.

מפתח הענינים

פרשת הקת

■ קאפיטל יט ■

פרשה א. **שריפת פרה אדומה** (פסוקים א-כב)

- דיני לקיחת הפרה • הוצאתה • שחיטתה • זריקת דמה • שריפתה • השלכת ג' מינים • טהרה לכהן העושה פרה • טהרה לכהן השורף • הנחת האפר בג' מקומות • טהרה להאוסף • אפר פרה לדורות •

פרשה ב. **דיני טומאת מת** (בנגיעה ובאהל) (פסוקים יא-טז)

- נגיעה במת • עונש לטמא מת שנכנס למשכן • טומאת אהל • טומאה בכלי חרס • במת שאינו באהל •

פרשה ג. **דיני טהרה באפר הפרה** (פסוקים זי-כ)

- דיני מילוי וקידוש • דיני הזייה • נגיעה למי נדה • נגיעה למי שנטמא במת •

■ קאפיטל כ' ■

פרשה ד. **מיתת מרים וסילוק הבאר** (פסוקים א-ב)

- תערומת העם • תערומת א' • תערומת ב' (על חיי הצער במדבר) •

פרשה ה. **ענין מי מריבה** (פסוקים זי-ז)

- עונש למשה ואהרן •

פרשה ו. **בקשת רשות לעבור ארץ אדום** (פסוקים יד-כ)

פרשה ז. **מיתת אהרן - אלעזר ממלא מקומו** (פסוקים כב-כט)

■ קאפיטל כא ■

פרשה ח. **מלחמת עמלק** (בלבוש כנעני) (פסוקים א-ג)

פרשה ט. **עונש הנחשים** (פסוקים א-כב)

- נחש הנחשת •

פרשה י. **הנסים של נחלי ארנון - שירת הבאר** (פסוקים יב-כ)

- מסע בני ישראל • הנסים בנחל ארנון • שירת הבאר •

פרשה יא. **מלחמת ישראל עם סיחון** (פסוקים כא-ל)

- בקשת רשות • סיחון יוצא למלחמה • בני ישראל כבשו חשבון וערי האמורי • דבר המושלים • כבשו ארץ יעזר •

פרשה יב. **מלחמת ישראל עם עוג** (פסוקים לג-לה)

■ קאפיטל כב ■

פרשה יג. **מסע בני ישראל לערבות מואב** (פסוק א)

פרשת חקת

פרשה א

שריפת פרה אדומה

(פסוקים א-י)

והפרשה הזאת תשלום תורת הכהנים, ונכתבה כאן אחר מתנות כהונה, לומר שגם טהרתן של ישראל על ידי כהן תהיה, (רמב"ן)
ואף על פי כן נכתבה כאן לפי שהיו מהם טמאי מתים ממחלוקתו של קרח (חזקוני)

קאפיטל יט

פסוק א'

וַיְדַבֵּר ד' אֶל מֹשֶׁה... הַשֵּׁיט דִּיבֵר לַמֶּשֶׁה

וְאֵל אֶהְרֹן... שִׂיאֵמֵר לְאַהֲרֹן

לְאֵמֹר... לֹמֵר בֶּן (כדלהלן)

דיני לקיחת הפרה

פסוק ב'

זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה... זאת (המצוה) היא חקת התורה

גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה

לצד שכל מצות התורה הם שכליות ושמעיות (בני הבנה), שכליות - שהשכל מחייבם, כגון כבוד אב ואם, גניבה, גזילה, אונאה, רציחה, וכדומה,

ובמה שלפנינו צוה ה' אליו שיסתום הדברים ויאמר להם, זאת חקת התורה, פירוש מצוה זו היא חֻקַּת הַתּוֹרָה, ובזה לא יתבעוהו ישראל לומר להם טעם הדבר, כיון שה' צוה עליו לומר הדבר "בחוקה", (אוחה"ק)

אֲשֶׁר צִוָּה ד' לְאֵמֹר... אֲשֶׁר צִוָּה ד' לְאֵמֹר - כדלהלן

דִּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִשֶּׁה יִדְבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

ולא אמר דַּבְּרוּ כי משה הוא העיקר, (רמב"ן)

וַיִּקְחוּ אֱלֹדִי... שִׂיקְנו (מתרומת הלשכה) אֱלֹדִי (לעולם היא נקראת על שמך)

אֱלֹדִי, על דעת משה, שהוא ידע סוד הענין ופלאיו, (אוהה"ק)

פְּרָה.....פְּרָה

❧ רמב"ם ❧

בת שלש או ארבע שנים, ואין לוקחין עגלה ומגדלין אותה שנאמר
וַיִּקְחוּ אֱלִיָּד פְּרָה וְלֹא עֵגֶלָה,

אֲדָמָה תִּמְוֶיָּה.....א. שהיא כולה אדום

ב' שערות שחורות פוסלות, וכן לבנות פסולה, (פרה פ"ב מ"ה)

אֲשֶׁר אֵין פֶּה מוֹם.....ב. שאין בה שום חסרון

❧ רמב"ם ❧

מום פוסל כמו קדשים, אף על פי שהיא קדשי בדק הבית,

אֲשֶׁר לֹא עֵלָה עֲלֶיהָ.....ג. שלא עלה עליה

עוֹל.....עול (אפילו לא מכוון עתה למלאכה)

ובכלל זה כל עשיית מלאכה שיש בה הנאה לבעלים, (פרה פ"ב מ"ג)

❧ רמב"ם ❧

יתירה פרה על קדשים שהעבודה פוסלת בה,

מעשה היה שנצטרכו ישראל לפרה אדומה, ולא היה מוצאים, ואחר כך
מצאו אותה אצל עכו"ם אחד ואמרו לו מכור לנו את הפרה שאנו
צריכים לה אמר להם תנו את דמיה וטלו אותה, וכמה הם דמיה בשלשה
זהובים או בד' זהובים,

עד שהם הולכים להביא הדמים הרגיש אותו העכו"ם להיכן היו צריכים
את הפרה, וכיון שבאו והביאו את דמיה אמר להם איני מוכרה לכם
אמרו לו שמא להוסיף על דמיה אתה מבקש ואם אתה מבקש אנו
נותנים לך כל מה שתבקש כו',

יש מרבתינו אומרים עד שהגיעו ליתן לו אלף זהובים

כשקיבל עליו ליתנה להם באלף זהובים והתנו עמו והלכו להביא לו
זההובים מה עשה אותו הרשע, אומר לגוי אחר חבירו בא וראה היאך
אני משחק ביהודים הללו, כלום הם מבקשים אותה ונותנים לי כל
הדמים אלא מפני שלא עלה עליה עול, הריני נוטל את העול ונותנו
עליה ומשחק אני עליהם ואטול את ממונם, כן עשה נטל את העול ונתן
עליה כל הלילה

וזה היא סימנה של פרה שלא עלה עליה עול שתי שערות יש בצוארה
במקום שעול נתון וכל זמן שלא עלה עליה עול שתי שערות זקופות הם
ניתן עליה עול מיד שתי השערות נכפפים, ועוד סימן אחר יש בה עד
שלא עלה עליה עול עיניה שוות עלה עליה עול עיניה שורות והיא
מתחלפת פוזלת ומסתכלת בעול

כיון שבאו ליקח אותה ממנו וכל אותו הזהב בידם והראו לו הזהב מיד
נכנס והעביר את העול מן הפרה והוציאה להם, כיון שהוציאה להם
התחילו מסתכלים בה ורואין את סימנה אותם ב' שערות שהיו זקופות
שנכפפו ועוד עינים מן העול שנפלו, אמרו לו טול את פרתך אין אנו
צריכין לה שחוק באמך,

כיון שראה [אותו] רשע שהחזירו לו פרתו ויצא ריקם מכל אותם זההובים אותו הפה שאמר אני משחק בהם התחיל אומר ברוך שבחר באומה הזו, ונכנס לו לתוך ביתו ותלה את החבל וחנק את עצמו כן יאבדו כל אויבך ה', (פסיקתא רבתי)

רש"י

זאת חקת התורה. לפי שהטען ולומות העולם מוין את ישראל לומר, מה המנוה הזאת ומה טעם יש זה, לפיכך כמז זה חקה, גזירה היא מלפני אין לך רשות להרהר אחריה: שאתם אתה. ונתנו (משה ואהרן) את הפרה אל אלעזר הכהן. לאלעזר הכהן (סגן כהן גדול) שניהם יצו לאלעזר לשחוט לפניו, (רמב"ן) 'אתה אל אלעזר', ולא לדורות לאלעזר, איכא דאמרי לדורות בכהן גדול, ואיכא דאמרי לדורות בכהן הדיוט, (יזמא מב:) ושאר כל הפרות בכהנים גדולים, (רש"י פסוק ט' והניח)

פסוק ג'

וְנָתַתָּם אֶתְּהָ.....וְנָתַתָּנוּ (משה ואהרן) אֶת הַפְּרָה

אֶל אֱלֵעָזָר הַכֹּהֵן.....לְאֵלֵעָזָר הַכֹּהֵן (סגן כהן גדול)

שניהם יצו לאלעזר לשחוט לפניו, (רמב"ן) 'אתה אל אלעזר', ולא לדורות לאלעזר, איכא דאמרי לדורות בכהן גדול, ואיכא דאמרי לדורות בכהן הדיוט, (יזמא מב:) ושאר כל הפרות בכהנים גדולים, (רש"י פסוק ט' והניח)

הוצאתה

וְהוֹצִיא אֶתְּהָ.....וְהוֹצִיא אֶת הַפְּרָה (בציווי אלעזר, ראב"ע)

אֶל מַחֲוִיץ לְמַחְנֶה.....אֶל מַחֲוִיץ לְשִׁלֵּשׁ מַחְנוֹת (שכינה לויא ישראל)

(ובזמן המקדש, בהר המשחה (הזיתים) שבמזרח העיר)

שחיתתה

וְשָׁחַט אֶתְּהָ לְפָנָיו.....וְשָׁחַט (זר את) הַפְּרָה לְפָנָיו אֱלֵעָזָר (אלעזר רואה השחיטה)

כדי שתעשה על כוונתו שלא יחשבו בה מחשבה רעה כאומות והשטן (רמב"ן)

רש"י

אלעזר. מנחה נסגן: אל מחוץ למחנה. חוץ לשלש מנחות: ושחט אתה לפניו. זר שומע ולאעזר רואה:

זריקת דמה

פסוק ד'

וְלָקַח אֱלֵעָזָר הַכֹּהֵן.....וַיִּקַּח אֱלֵעָזָר הַכֹּהֵן

מִדְּמָה.....מִן דָּם שֵׁלָה (שקיבל בכפו השמאלית)

(קיבל דמה בכלי פסולה, רמב"ם)

בְּאֵצְבָעוֹ.....בְּאֵצְבָעוֹ (הימנית)

וְהָיָה אֵל נֹכַח..... ויזה (מרחוק בהר המשחה, ומכוין) נגד

פְּנֵי אֱהֵל מוֹעֵד..... פני אהל מועד

עומד במזרחו של ירושלים ומתכוין ורואה פתחו של היכל בשעת הזיית הדם

מִדְּמַי שֶׁבַע פְּעָמִים..... (ויזה) מדמה שבע פעמים

רמב"ם

על כל הזאה טבילת אצבע בדם ושירי הדם שבאצבע פסולים להזייה, לפיכך על כל הזאה מקנח אצבעו בגופה של פרה,

רש"י

אֵל נֹכַח פְּנֵי אֱהֵל מוֹעֵד. עומד נמורחו של ירושלים, ומתכוין ורואה פתחו של היכל, ששעת הזאת הדם:

שריפתה

פסוק ה'

וְשָׂרַף אֶת הַפָּרָה..... וישרוף (כהן אחר) את הפרה (על מערכת עצים שעשו בשבילה) לְעֵינָיו..... לפני עיניו (של אלעזר)

מצות שריפתה כשהיא שלימה, ואם עבר והפשיטה גם כן לא הפסיד, והוא מאמר אֶת עֲרֵהָ, (אוהה"ק)

אֶת עֲרֵהָ..... א. את עורה ('אֶת', לרבות שער שלה)

וְאֶת בְּשָׂרָהָ..... ב. את בשרה ('אֶת', לרבות את העצמות)

וְאֶת דָּמָהָ..... ג. ואת דמה ('אֶת', לרבות הקרנים וטלפים)

עַל פְּרִשָּׁה יִשְׂרָף..... ד. עם הזבל (שבכרס) ישרוף ('על', כמו עם, חזקוני)

הכתוב מתחיל ומסיים בשריפה, לומר שמרבה עצים לשריפתה, (בעה"ט)

השלכת ג' מינים

פסוק ו'

וְלָקַח הַכֹּהֵן..... ויקח הכהן (אחר, תיב"ע)

עֵץ אֲרִזוֹ..... א. מקל של ארז (וארכו אמה, ועוביו כרביע כרע המיטה, נגעים פי"ד, מ"ו)

וְאֵזוֹב..... ב. אזוב (ואינו פחות מטפח, רמב"ם)

וְשְׁנֵי תוֹלְעֹת..... ג. שני תולעת (צמר משקל חמש סלעים, צבוע אדום)

תולעת - גרגרים אדומים ביותר - וכמו יתוש יש בכל גרגיר (רמב"ם)

וְהִשְׁלִיךְ..... וישליך הג' מינים

אֶל תּוֹךְ..... באמצע (אֶל תּוֹךְ כמו בתוך, ע"פ חזקוני)

שְׂרִפַּת הַפֶּרֶה..... שְׂרִיפַת הַפֶּרֶה

רמב"ם

והכהן עומד ברחוק ומשמר לה עד שיצית את האור ברובה ותקרע בטנה ואח"כ נוטל עץ ארז ואזוב וכו', והתולעת, וכורך האזוב עם הארו בלשון של שני, והשליך אל תוך שריפת הפרה,

ואינו משליך קודם שיצית האור ברובה ולא אחר שתעשה אפר ואם השליך פסולה שנאמר אל תוך שריפת, לא קודם שיצית האור ברובה ולא אחר שתעשה אפר,

טהרה לכהן העושה פרה

פסוק ז'

וְכַבֵּס בְּגָדָיו הַבְּהֵן..... א. הַבְּהֵן (השוחט והזורק והמשליך ג' מינים) יִטְבִּיל בְּגָדָיו (במ' סאה)

וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם..... ב. ויטבול בשרו במים (מ' סאה)

וְאַחֵר..... ג. ואחר (כיבוס ורחיצה)

יָבֵא אֶל הַמִּזְבֵּחַ..... יבוא אל המזבח (שכינה)

וְטָמֵא הַבְּהֵן..... ד. והכהן (עדיין) טמא (שלא יבוא למחנה שכינה)

עַד הָעֶרֶב..... עד הערב (אף לאחר טבילה)

סרסו ודרשוהו, וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב, וְאַחֵר יָבֵא אֶל הַמִּזְבֵּחַ

רמב"ם

כל העוסקין בה מתחלה ועד סוף מטמאים בגדים וטעונין טבילה והערב שמש דין תורה,

כל מקום שנאמר יכבס בגדיו היינו בגדים שעליו, וכן בגד או כלי שיגע בו בשעת חבורו במטמאיו הרי הם טמאים,

רש"י

אֶל הַמִּזְבֵּחַ. לַמִּזְבֵּחַ שְׂכִינָה, שְׂאִין טָמֵא מִשׁוּלַח וְטָמֵא הַבְּהֵן עַד הָעֶרֶב. סָרְסוּ וּדְרָשׁוּהוּ, וְטָמֵא חוּץ לַשְּׂמֵי מַחֲנוֹת אֵלּוּל זֶז וְעַל קָרִי וּמְזֹרַע: עַד הָעֶרֶב, וְאַחֵר יָבֵא אֶל הַמִּזְבֵּחַ:

טהרה לכהן השורף

פסוק ח'

וְהִשְׂרַף אֹתָהּ..... הַשּׁוֹרֵף אֶת הַפֶּרֶה

רמב"ם

כגון מהפך בבשר, ומשליך עצים, וחותר בגחלים וכיוצא בהן - אבל המצית האור והמסדר המערכה טהור,

יְכַבֵּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם..... א. יִטְבִּיל בְּגָדָיו בַּמַּיִם (מ' סאה)

וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם..... ב. ויטבול גופו במים (מ' סאה)

וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב..... ג. ויהא טמא (אף לאחר טבילה) עַד הָעֶרֶב שִׁמְשׁוֹ

☞ הנחת האפר בג' מקומות ☞

פסוק ט'

וְאָסַף אִישׁ טָהוֹר..... וַיֹּאסֹף אִישׁ טָהוֹר

(אפילו זר, ספרי)

☞ רמב"ם ☞

א. ומנין שאסיפת האפר בכל אדם מישראל חוץ מחרש שוטה וקטן שנאמר וְאָסַף אִישׁ טָהוֹר מכלל שאינה צריכה כהן, וכאילו אמר "אדם טהור" בין איש בין אשה,

ב. אִישׁ טָהוֹר - הוא הטהור למעשר שני אע"פ שאינו טהור לתרומה עד שיעריב שמשו הרי זה טהור לפרה,

ג. הצדוקין היו אומרים שאין מעשה הפרה כשר אלא במעורבי שמש, לפיכך היו ב"ד בבית שני מטמאין את הכהן השורף את הפרה בשרץ וכיוצא בו, וטובל ואח"כ עוסק בה כדי לבטל דברי אלו הזדים שמורים מהעולה על רוחם לא מן הקבלה,

את אֶפְרַת הַפָּרָה..... את אפר הפרה

☞ רמב"ם ☞

א. נגמרה שריפתה חובטין אותה במקלות, היא וכל עצי המערכה שנשרפה בהן, וכוברין את הכל בכברות,

ב. וכל שחור שאפשר שיכתש ויהיה אפר בין מבשרה בין מן העצים כותשין אותו עד שיעשה אפר ושאין בו אפר מניחין אותו,

ג. וכל עצם שנשאר מעצמיה בלא שריפה בין כך ובין כך היה נכתש,

וְהֵנִיחַ.....

וַיִּנִּיחַ (יצניע) את אפר (בג' מקומות, בהר המשחה, בחיל, מתחלק לכ"ד משמורות)

מְחוּזֵי לְמַחֲנֶה..... (מקום א') חוץ לשלש מחנות

בְּמָקוֹם טָהוֹר..... במקום טהור

במקום עשייתה בהר הזיתים הנקרא הר המשחה

לקדש ממנה כהן הגדול שהוא עושה פרה אדומה אחרת

וְהֵיטָה..... (מקום ב') ותהא האפר

לְעֵדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל..... לעדת בני ישראל

לְמִשְׁמֶרֶת..... למשמרת (לפקדון)

זהו בחיל, בהר הבית חוץ לחומת העזרה, זהו מגזירת הכתוב

חיל מקום פנוי לפני מחומת הר הבית לפני חומת העזרה ברוחב עשר אמות, גדור במחיצה נמוכה (הנקרא סרוג) ואותו מקום נקראת חיל (היינו חומה נמוכה), ונקרא כל המגרש על שם המחיצה שלפניה, ובפתח העזרה מונח כד קטן של אבן עם האפר, (עיין פרה פ"ג מ"ג)

לְמִי נְדָה..... ג. (מקום ג') למי הזייה

שהיו מערבים האפר במים ומזין על הטמא, לכל הצריכין ליטהר - מתחלק לכ"ד משמורות לזיה שהיו שומרים המקדש, (תיב"ע)

והיה אצלם בעיירותיהם כדי שיוכלו כל ישראל לקחת מהם ולא יצטרכו ליסע לירושלים, (תוי"ט פרה פ"ג מ"א)

חֲטָאת הוּא.....**היא חֲטָאת א.** לשון טהרה, שבא לטהר מטומאת מת
ב. דינו כחטאת - להאסר בהנאה

רש"י

והניח מחוץ למחנה. לשלשה חלקים מתחלקת, אחד ניתן צהר המשחה ואחד מתחלק לכל המשמרות ואחד ניתן צחיל,
זה של משמרות היה חוץ לעזרה ליטול ממנו צמי העיירות וכל הכריכין ליטהר,
וזה שצהר המשחה כהנים גדולים לפרות אחרות מקדשין הימנה,
וזה שצחיל נתון למשמרת מגזירת הכתוב

שנאמר וְהִיטָה לְעֵדוּת צְנִי יִשְׂרָאֵל לְמַשְׁמֶרֶת: לְמִי נִדְּהָ. למי הזייה, כמו וַיִּדּוּ אֶבְנֵי צִי (איכה ג, ג), לְיָדוֹת אֶת קַרְנוֹת הַגְּוִיִּם (זכריה ב, ד) לשון זריקה:
חֲטָאת הוּא. לשון חטוי כפשוטו.
ולפי הלכותיו קראה הכתוב חטאת לומר שהיא כקדשים ליאסר צהנאה:

טהרה להאוסף

פסוק י'

וּכְבֹּס הָאֹסֵף.....**א.** ויטביל האוסף
אֶת אֵפֶר הַפֶּרֶה.....**את אפר הפרה**
אֶת בְּגָדָיו.....**(יטביל) את בגדיו** (במ' סאה, וכל שכן בשרו, (חזקוני)

רמב"ם

אך משהשלים לכנוס את האפר הרי כל העוסק אחר כך בחלוקתו, או בהצנעתו וכן הנוגע בו (לצורך) טהור,
וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב.....**ב.** ויהא טמא (אחר טבילה) **עד הערב שמש**
וכאן לא כתיב "אחר יבוא אל המחנה", שמיירי אף בישראל ואינו צריך לבוא למחנה שכניה, (אדרת אליהו)

אפר פרה לדורות

וְהִיטָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל.....**ג.** ודין זה (של עשיית אפר הפרה) **יהא לבני ישראל**
וְלִגְר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם.....**ולגרים הדורים בתוכם**
לְחַקְתָּ עוֹלָם.....**לחקת עולם**

רמב"ם

ותשע פרות אדומות נעשו משנצטוו במצוה זו עד שחרב הבית בשניה, ראשונה עשה משה רבינו, שניה עשה עזרא, ושבע מעזרא עד חורבן הבית, והעשירית יעשה המלך המשיח, מהרה יגלה אכ"ר, (סוף פ"ג)

טבלא של עשיית אפר פרה (פסוקים א'-)

הפרה

בת שלש או ארבע שנים • שתהא כולה אדום (ב' שערות שחורות או לבנות פסולה) • שלא יהא בה מום •
שלא עלה עליה עול • לוקחין אותה מתרומת הלשכה • אין לוקחין אותה כשהיא עדיין עגלה ויגדלו
אותה לפרה

הר המשחה

מוציאין אותה להר המשחה • זר שוחט ואלעזר (סגן כהן גדול) רואה • שאר פרות על ידי כהן גדול •
כהן מקבל דמה ביד שמאל • ומה מדמה באצבעו הימנית שבע פעמים • ומכוין ורואה פתח בית
המקדש • טובל אצבעו בכל הזייה

שריפתה

שורפין אותה שלימה על מערכת עצים • כשיצית אור ברובה ותקרע בטנה, נוטל עץ ארז ואזוב
כרוכין יחד בשני תולעת ומשליך אותה לתוך שריפתה

אסיפת הפרה

נגמרה שריפתה חובטין אותה במקלות וכוברין הכל בכברה • וכל שחור שאפשר שיכתש ויעשה
אפר בין מבשרה בין מהעצים כותשין אותה עד שיעשה אפר • מניח האפר בג' מקומות

- א. בהר המשחה לכהנים גדולים לפרות אחרות מקדשין הימנה
- ב. בְּחֵיל הוא בהר הבית חוץ לחומת העזרה למשמרת (מגירת הכתוב)
- ג. לכל כ"ד משמורות לזיה (בעירותיהם) להזות לכל הצריכין ליטהר

העוסקין בה

כהן (השוחט והזורק) המשליך עץ ארז ואזוב ושני תולעת וכהן השורף אותה, ואיש האוסף את אפר
הפרה, צריכין א. טבילת הגוף, ב. טבילת הבגדים, ג. הערב שמש

פרשה ב

דיני טומאת מת (בנגיעה ובאהל)

(פסוקים יא-טז)

נגיעה במת

פסוק י"א

הַנִּגַּע בַּמֵּת..... מי שנגע במת

לְכָל נֶפֶשׁ אָדָם..... של כל (איזה) נפש אדם (או יהודי או נכרי, ראב"ע)

וְטֹמֵא שְׁבַעַת יָמִים..... היא טמא שבעה ימים

פסוק י"ב

הוא יתְהַטָּא בוֹ..... הוא (הנוגע במת) יטהר עצמו בו (באפר פרה)

בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי..... ביום השלישי (לטומאתו)

ובְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי..... וביום השביעי (לטומאתו)

יִטְהַר..... ואז יהא טהור (אחר טבילה והערב שמש),

רמב"ם

א. אחר שתנץ החמה, ואם הזה משעלה עמוד השחר כשר,

ב. מי שנטמא במת ושהה כמה ימים בלא הזאה, כשיבוא להזות מונה בפנינו ג' ימים ומזין עליו בשלישי ובשביעי וטובל בשביעי ומעריב שמשו

ג. במה דברים אמורים בעם הארץ שבא להזות שאפילו אמר היום שלישי שלי אינו נאמן שמא היום נטמא לפיכך צריך למנות בפנינו אבל חבר שבא להזות מזין עליו או על כליו מיד

וְאִם לֹא יִתְחַטָּא..... וְאִם לֹא יִטְהַר עֲצָמוֹ (באפר פרה)

בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי..... בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי

וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי..... וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי (ולא תועיל להזות עליו שתי פעמים ביום השביעי)

לֹא יִטְהַר..... אִינוּ טָהוֹר (שצריך שלשה ימים בין הזאה להזאה, חזקוני)

רש"י

הוא יתחטא בו. נאפר הפרה (ס"א, הזה):

עונש לטמא מת שנכנס למשכן

פסוק י"ג

כָּל הַנִּגְעַת בְּמַת..... כָּל מִי שֶׁנִּגְעַת בְּמַת

בְּנַפְשׁ הָאָדָם..... בְּנַפְשׁ שֶׁל אָדָם

אֲשֶׁר יָמוּת..... שִׁימוּת (אינו מטמא עד שתצא נפשו)

א. בְּנַפְשׁ הָאָדָם, להוציא נפש בהמה שאין טומאתה צריכה הזאה

ב. בְּנַפְשׁ, זו רביעית דם

וְלֹא יִתְחַטָּא..... וְלֹא יִטְהַר עֲצָמוֹ בְּאֵפֶר פְּרָה (בשלישי ובשביעי)

אֶת מִשְׁכַּן ד' טָמֵא..... טִימָא אֶת מִשְׁכַּן הַשֵּׁנִית

אם נכנס לעזרה אפילו בטבילה, בלא הזאת שלישי ושביעי

רמב"ם

אין חייבין כרת או קרבן אלא מעזרת ישראל ולפנים,

וְנִכְרְתָה..... יִכְרַת

הַנֶּפֶשׁ הַהִוא..... הַנֶּפֶשׁ הַהִיא

מִיִּשְׂרָאֵל..... מִיִּשְׂרָאֵל

כִּי מִי נִדְּחָה..... שֶׁהָרִי מִי הַזֹּאה

לֹא זָרַק עָלָיו..... לֹא נִזְרַק עָלָיו

טֹמֵא יְהִיָּה.....וְיִהְיֶה טֹמֵא

עוֹד טֹמֵאתוֹ בּוֹ.....וְעַדִּיין טוֹמֵאתוֹ בּוֹ (ואף על פי שטבל)

רש"י

בְּמַת בְּנִפְשׁוֹ. וְלִי זֶה מַת, שֶׁל נֶפֶשׁ הָאָדָם, אֶת מִשְׁכַּן ד' טֹמֵא. אִם נִכְנַס לְעוֹרָה אֶפִּילוֹ לְהוֹלִיֵא נֶפֶשׁ צְהֵמָה שְׁאִין טוֹמֵאתָה צְרִיכָה הַזֹּאת. צִטְצִילָה צֵלָא הַזֹּאת שְׁלִישִׁי וְשִׁצִיעִי: דַּבַּר אַחֵר, צָנַפְטָשׁ זֶה רִצִיעֵית דָּס: עוֹד טֹמֵאתוֹ בּוֹ. אֵף עַל פִּי שְׁטַבַּל:

טוֹמֵאת אַהֵל

פסוק י"ד

זֹאת הַתּוֹרָה.....זֹאת הַתּוֹרָה (טוֹמֵאָה חֲדָשָׁה, בְּמַת (יִשְׂרָאֵל) שִׁמְטָמָא בְּאֵהֶל, סְפָרִי)

אָדָם.....אָדָם (מִיִּשְׂרָאֵל)

כִּי יָמוֹת בְּאֵהֶל.....אִם יָמוֹת בְּאֵהֶל

וְהוּא הַדִּין אִם מַת בַּחוּץ וְהִכְנִיסוּהוּ לְאֵהֶל, (רַמְבַּ"ן)

רמב"ם

מַת מַעֲכוּ"ם מִטְמֵא בְּמַגַּע וּמִשָּׂא וְלֹא מִטְמֵא בְּאוֹהֶל,

אִין דְּבַרֵי תוֹרָה מִתְקַיֵּימִין בְּמִי שִׁמְרָפָה עֲצָמוֹ עֲלֵיהֶן, וְלֹא בְּאֵלוֹ שְׁלוֹמְדִין מִתּוֹךְ עִידוֹן וּמִתּוֹךְ אִכִּילָה וְשִׁתְיָה, אֲלֵא בְּמִי שִׁמְמִית עֲצָמוֹ עֲלֵיהֶן וּמִצַּעַר גּוֹפּוֹ תְּמִיד וְלֹא יִתֵּן שִׁינָה לְעִינָיו וְלַעֲפַפְיָיו תְּנוּמָה,

אִמְרוּ חֲכָמִים דֶּרֶךְ רַמְזוֹ זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוֹת בְּאֵהֶל אִין הַתּוֹרָה מִתְקַיֵּימַת אֲלֵא בְּמִי שִׁמְמִית עֲצָמוֹ בְּאֵהֶלִי הַחֲכָמִים, (ת"ת פ"ג הל"ב)

כָּל הַבָּא אֶל הָאֵהֶל.....א. כָּל (אָדָם) הַבָּא אֶל הָאֵהֶל (בְּעוֹד שֶׁהַמַּת בְּתוֹכוֹ)

וְכָל אֲשֶׁר בְּאֵהֶל.....ב. וְכָל (הַכֹּלִים) אֲשֶׁר בְּאֵהֶל (בְּעוֹד שֶׁהַמַּת בְּתוֹכוֹ)

יְטֹמֵא שְׁבַעַת יָמִים.....יְהִיו טֹמֵאִים שְׁבַעַת יָמִים

רמב"ם

א. טוֹמֵאת אַהֵל אֵינָה בְּשֵׂאֵר טוֹמֵאוֹת אֲלֵא בְּמַת בְּלִבָּד,

ב. וּבִין שֶׁהָאֵהֶל הָאָדָם אוֹ הַכֹּלִי אֶפִּילוֹ מַחֵט שֶׁהָאֵהֶלִיָּה עַל הַמַּת,

ג. אוֹ שֶׁהָאֵהֶל הַמַּת עַל הָאָדָם, אוֹ עַל הַכֹּלִים,

ד. אוֹ שֶׁהִיָּה הַמַּת עִם הָאָדָם אוֹ עִם הַכֹּלִים תַּחַת אַהֵל אַחַד, הִרִי אֵלוֹ טֹמֵאִים,

ה. הַכֹּנִסִּים יָדוּ אוֹ רֵאשֵׁי אֲצַבְעוֹתָיו אוֹ חוֹטְמוֹ לְאוֹהֶל הַמַּת הִרִי זֶה נִטְמָא כּוֹלוֹ,

רש"י

כָּל הַבָּא אֶל הָאֵהֶל. צַעוֹד שֶׁהַמַּת צְמוּכוֹ:

טומאה בכלי חרס

פסוק ט"ו

וְכַל כְּלֵי פְתוּחַ..... וְכַל כְּלֵי (חרס) שֶׁהוּא פְתוּחַ (שהיה באהל המת)

אֲשֶׁר אֵין צְמִיד..... (דהיינו) שאין המגופה (מכסה הכלי, הנקרא צמיד)

פְתִיל עָלָיו..... מחובר עליו (פתיל - לשון חיבור)

על ידי מירוח בטיט וכיוצא, (כלים פ"י מ"ב)

טָמֵא הוּא..... נטמא הכלי (לעולם, דכלי חרס אין לו טהרה, ע"פ ספרי)

אבל אם המגופה מחובר עליו - טהור, שאין כלי חרס מקבל טומאה בצד החיצון אלא מתוכו

אבל כלי שטף בכל ענין טמא בין מגבו בין מתוכו, (ריב"ש)

רמב"ם

וְכַל, לרבות לכל הכלים שאין מקבלין טומאה שיצילו על מה שבתוכן בצמיד פתיל כגון כלי גללים כלי אבנים וכלי אדמה,

רש"י

וְכַל כְּלֵי פְתוּחַ. ככלי חרס הכתוב מדבר שאין

מקבל טומאה מגבו אלא מתוכו, לפיכך חס אין

מגופת צמידו פתולה עליו יפה צחצור טמא

הוא,

אחומי:

במת שאינו באהל

פסוק ט"ז

וְכַל אֲשֶׁר יִגַע..... אופן א. (פשוטו) וְכַל מִי שִׁיגַע (במת)

עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה..... (כשמונה) עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה (שאינן שם אהל, מטמא המת שם בנגיעה)

אופן ב. (רבותינו) שִׁיגַע בְּגוֹלָל (כיסוי על הארון)

או דופק (הד' דפנות של הארון)

בְּחִלָּל חָרֵב..... א. נגע במת שנהרג על ידי חרב

או בְּמַת..... ב. או נגע במת (שמת מעצמו) (או כזית מבשר המת, ספרי)

הזכיר חלל ומת, כנגד הבהמות, שהשחוטות טהורות והנבלה מטמאה,

אבל באדם בין מת מעצמו בין נהרג על ידי חרב מטמא

ורבותינו עשו בו מדרש מפני יתורו לומר, שהחרב כחלל, לומר שהחרב

שהוא מתכת נעשה אבי אבות הטומאה כמת עצמו ומטמא אדם וכלים

טומאת שבעה, (רמב"ן)

אבל אינו מטמא באהל, ואין צריך הזאת שלישי ושביעי, ואין הנזיר

מגלח עליו ואין הכהן מזהר עליו, (ע"פ רמב"ן)

וכלי מתכת שנגע בטמא מת הרי הוא אב הטומאה כמוהו ומטמא אדם

וכלים טומאת ערב, (רש"י פסחים יד:)

א. או נגע בעצם אדם.....ג. או נגע בעצם (שאינן עליו בשר כזית) שניכרת בו צורת אדם

— רמב"ם —

כגון שדרה שלימה י"ח חוליות, הגולגולת שלימה וכו' מטמא אף באוהל,

אבל עצם קטן כשעורה מטמא במגע ובמשא ולא באוהל,

ד. או נגע בבנין של הקבר

— רמב"ם —

כל זמן שהטומאה בתוכו, מטמא במגע ובמשא ובאהל כמת,

י. יטמא שבעת ימים...יהא טמא שבעה ימים

החמיר בטומאת אדם על כל טומאות שבעולם לעשותה אבי אבות הטומאה,

א. כדי שלא יהיו בני אדם מצויין אצל מתייהן מתוך חבתן ויצטערו יותר מדאי

ב. או כדי שלא יהו דורשין אל המתים ובעלי אוב,

ג. ואף מפני כבוד הבריות החמיר הכתוב על טומאתן כדי שלא יעשו מעורם נאדות ושטיחים, ומעצמותיהם כלים להשתמש בהם וזהו גנאי לבריות, (חזקוני, עיין ידים פ"ד מ"ו חולין קכ"ב)

— רש"י —

על פני השדה. רצומונו דרשו (חולין עב.) לרבות ופשוטו, על פני השדה שאין שם אוהל מטמא גולל ודופק. המת שם צנגיעה:

פרשה ג

דיני טהרה (מטומאת מת) באפר הפרה

(פסוקים יז-כ)

— דיני מילוי וקידוש —

פסוק י"ז

וְלָקַחוּ לַטָּמֵא.....א. ויקחו בשביל הטמא (לטהר אותו)

— רמב"ם —

הכל כשרים למלאות המים חוץ מחרש שוטה וקטן

והכל כשרין לקדש (ליתן האפר) חוץ מחרש שוטה וקטן,

מַעֲפַר שְׂרֵפֶת.....(קצת) מִן (האפר של) שְׂרֵיפֶת (הפרה)

הַחֲטָאת.....(הנקראת) חֲטָאת (ליתן על המים)

וְנָתַן עָלָיו מִיַּם תְּיָוִם ב. ויתן על האפר - מים חיים (שהם בכלי כבר)

לומר שיערב האפר במים שבכלי, עד שיהיו המים צפין עליו, (פ"י הטור)

— רמב"ם —

מִן הַמַּעֲיִינֹת (מִן הַמַּעֲיִין עֲצֵמוֹ), או מִן הַנְּהַרֹת הַמוֹשְׁכִין

אל כלי

אל כלי (בכלי זה ישאבם, ולא יטול בכלי אחר ויתן בכלי זה, בעה"ט)

רמב"ם

כיצד מקדשין את המים באפר הפרה, נותן את המים שנתמלאו לשם מי חטאת בכלי, ונותן אפר על פני המים, כדי שיראה על פני המים, ואם נתן האפר תחילה ואחר כך נתן עליו מים, פסול, ומה הוא ונתן עליו מים חיים כדי לערב האפר במים,

שני

דיני הזייה

פסוק י"ח

ולקח אִזּוֹב ויקח אִזּוֹב

רמב"ם

מצוה ליטול שלשה גבעולים ולאגוד אותם, ודיו בשנים, ושירו אפילו אחד

וטביל במים ויטביל במים

איש טהור איש (ולא אשה) טהור (אפילו קטן)

רמב"ם

הכל כשרים להוות חוץ מאשה טומטום ואנדרוגינוס וחרש שוטה וקטן שאין בו דעת, אבל קטן שיש בו דעת כשר להוות,

והזה על האהל א. ויזה על האוהל (של בגד)

שהיו ישראל יושבי אוהלים במדבר וכו' שאין הבית המחובר מקבל טומאה בעצמו כלל (רמב"ן)

רמב"ם

א. המאהיל על הטומאה, ודוקא באהל של בגד, או שק, או פשתן, או עור, אבל נסרין של עץ, טהור, (אבל מביא את הטומאה)

ב. אינו צריך טבילה לכל הזייה אלא טובל את האזוב ומזה הזייה אחר הזייה עד שיגמרו המים,

ועל כל הפלים ב. ועל כל הכלים (כלי שטף שיש להם טהרה)

ועל הנפשות ג. ועל הנפשות

אשר היו שם שהיו שם (באהל)

רמב"ם

אפילו קטן ישראל בן יומו, ולא עכו"ם שאינו נטמא מן המת, וכן בכל הטומאות כולן אין העכו"ם ולא הבהמה מתטמאין בהן, ומדברי סופרים שיהו העכו"ם כזבין לכל דבריהן,

ועל הנגע בעצם ד. ועל האדם הנוגע בעצם (כשעורה) מן המת

או בחלל ה. או שנגע במת, שנהרג על ידי הרב

או במת ו. או שנגע במת (שמת מעצמו)

או בקבר..... ז. או שנגע בקבר (בעוד שהטומאה בתוכו, רמב"ם)

פסוק י"ט

וְהָיָה הַמָּהוּר..... ויזה המהור

עַל הַטָּמֵא..... על הטמא (והמזה הוא טהור אף שנושא מי חטאת)

בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי..... ביום השלישי (לטומאתו)

וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי..... וביום השביעי (לטומאתו)

וְהָטָא בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי

ויגמור טהרתו ביום השביעי

וְכַפֵּם בְּגִדָיו..... א. יטביל בגדיו (במ' סאה)

וְרָחַץ בַּמַּיִם..... ב. ויטבול בשרו במים (במ' סאה)

וְטָהַר בַּעֲרַב..... ג. ויהא טהור בהערב שמש

רש"י

וְהָטָא בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. הוא גמר טהרתו:

פסוק כ'

וְאִישׁ אֲשֶׁר יִטָּמֵא..... ואיש אשר יהא טמא (למת באחת מן הדרכים שבפסוק טז)

וְלֹא יִתְחַטֵּא..... ולא יטהר עצמו (באפר הפרה) (ויכנס למקדש בטומאתו)

וְנִכְרְתָה..... יכרת

הַנֶּפֶשׁ הַהִוא..... הנפש ההיא

מִתּוֹךְ הַקֶּהֶל..... מתוך קהל ישראל

כִּי אֶת מִקְדָּשׁ ד'..... כאשר את מקדש השי"ת (כי פירושו כאשר, ע"פ רמב"ן פסוק י"ב)

טָמֵא..... טמא (דהיינו שנכנס למקדש)

מִי נְדָה..... (כל זמן) שמי נדה

לֹא זָרַק עָלָיו..... לא זרק עליו

טָמֵא הוּא..... טמא הוא

רש"י

(טז): בַּמִּשְׁכָּן חַיִּיב - שנמשח בשמן המשחה, בַּמִּקְדָּשׁ חַיִּיב - שקדושתו קדושת עולם שאין אחריה היתר, אין למדין זה מזה:

וְאִישׁ אֲשֶׁר יִטָּמֵא וְגו'. אם נאמר נקדש למה נאמר משכן (לעיל פסוק יג) כו', כדליתא בשבועות

נגיעה למי נדה

פסוק כ"א

וְהִיְתָה לָהֶם..... א. וְתָהָא (דינים אלו) לְיִשְׂרָאֵל

לְחֻקֵּי עוֹלָם..... לְחֻקֵּי עוֹלָם

והנכנס עתה (בזמן הזה) למקום מקדש חייב כרת, שכולנו טמאי מתים, שקדושה הראשונה קדשה לשעתה, וקידשה לעתיד לבוא, (מג"א, מ"ב תקס"א סק"ה)

וּמִזֶּה מִי הַנִּדָּה..... ב. הַנוֹשֵׂא מִי חֲטָאת (שיש בו) שִׁיעוֹר הַזֹּאת

(שלא לצורך הזייה) ('מאי ומָזָה', נושא, יומא יד.)

רמב"ם

שיעור הזאה שיהא בכלי מים, כדי שיטבול בהם ראשי גבעולין ויהא בה להזות,

יִכָּבֵּס בְּגָדָיו..... יִטְבִּיל (אף) הַבְּגָדִים שְׁעָלָיו

שהנושא מי חטאת, טמא טומאה חמורה לטמא בגדים שעליו, מה שאין כן בנוגע,

וְהִנֵּגַע בְּמֵי הַנִּדָּה..... ג. וְהִנֵּגַע בְּמֵי הַזֵּייה (בלא משא)

בכל שהוא אפילו בלי שיעור הזייה, (רמב"ם)

יִטְמָא עַד הָעֶרֶב..... יִטְמָא עַד הָעֶרֶב (ואין צריך כיבוס בגדים)

אבל הנושא והנוגע לצורך הזייה, טהור, דכתיב וְהָזָה הַטָּהוֹר, קראו טהור

רש"י

ומזה מי הנדה. רבותינו אמרו (יזמא יד.) שהמזה זה שהולאו בלשון מזה לומר לך שאין טהור, זה צא ללמד שהנושא מי חטאת טמא מטמאין עד שיהא צהן שיעור הזאה: טומאה חמורה לטמא בגדים שעליו מה שאין וְהִנֵּגַע וגו' יִטְמָא. ואין טעון כבוס בגדים: קן צנוגע,

נגיעה למי שנטמא במת

פסוק כ"ב

וְכָל דְּבַר (דהיינו אדם, כלים, אוכלין, ומשקין)

אֲשֶׁר יִגַע בּוֹ הַטְּמָא..... אֲשֶׁר יִגַע בָּהֶם אָדָם שֵׁנִטְמָא בַּמֶּת,

יִטְמָא..... יִהְיֶה טְמָא (ראשון לטומאה)

וְהִנֵּפֵשׁ הַנִּנְעָת..... וְנִפְשׁ (אדם) הַנוֹגַעַת (במי שנטמאה במת)

תִּטְמָא עַד הָעֶרֶב..... יִהְיֶה טוֹמְאָתוֹ עַד הָעֶרֶב שֶׁמֶשׁ

בא הכתוב להוסיף שגם אדם מקבל טומאה מן טמא מת, (גו"א)

ראובן נגע במת שהוא אבי אבות הטומאה, נעשה ראובן אב הטומאה, וטמא ז' ימים, שמעון נגע בראובן, נעשה ראשון לטומאה, וטמא עד הערב

ואנחנו בעונותינו טמאי הגלות ולא ידענו בטהרת הקדש, עד יערה עלינו רוח ממרום ויזרוק השם עלינו מים טהורים ונטהר, אמן וכן יהי רצון במהרה בימינו, (רמב"ן)

רש"י

וְבַל אֲשֶׁר יַנַּע בּוֹ. הַטְּמֵא הַזֶּה שֶׁנִּטְמָא צִמָּת, (א) אֵל אֱלֹעֵדוֹ חִבְּתוֹ. כֶּסֶם שֶׁנִּקְהָלוּ עַל אֹהֶרֶן שֶׁהוּא כֹהֵן לַעֲשׂוֹת הַעֲגֹל, וּלְפִי שֶׁאֹהֶרֶן עָשָׂה אֶת הָעֲגֹל לֹא נִימְנָה לוֹ עֲבֹדָה זוֹ עַל יְדוֹ שֶׁאֵין קָטִיגוֹר נַעֲשֶׂה סִיגוֹר:

וְהַנְּפֹשׁ הַנִּנְעָתָה. צוֹ צִטְמָא מַת:

הַטְּמֵא עַד הָעֶרֶב. כֵּן לַמְדֵנו שֶׁהַמַּת אֲבִי אֲבוֹת הַטְּוֹמָא וְהַנּוֹגַע בּוֹ אֲבִי הַטְּוֹמָא אֲדָם, זֶה פִּירוּשׁוֹ לְפִי מַשְׁמַעוֹ וְהַלְכוּמִּיהָ.

וּמִדַּרְשׁ אֲגִידָה הַעֲמַקְתִּי מִיִּסְדּוֹ שֶׁל רַבִּי מִשֶּׁה דָרָשׁן וְחֵי:

וַיִּקְחוּ אֶלֶיָּהּ. מִשְׁלָהּ, כֶּסֶם שֶׁהִם פָּרְקוּ מִמֶּנּוּ הַזֶּה וְלִעְגַל מִשְׁלָהּ כִּי יֵבִיאוּ זוֹ לְכַפֵּרָה מִשְׁלָהּ:

פָּרָה אֲדָמָה. מִשַּׁל לְבֵן שַׁפְחָה שֶׁטִּינַף פִּלְטוֹן שֶׁל מֶלֶךְ, אֲמָרוּ תִבָּא אֲמָרוּ וְתַקַּנָּה הַזֹּאֵהָ, כִּי תִבָּא פָרָה וְתַכְפֵּר עַל הָעֲגֹל:

אֲדָמָה. עַל שֶׁסָּם אִם יֵאָדְמוּ כְּפֹלֵעַ (יִשְׁעִיָּה א, יח), שֶׁהַטְּמֵא קָרוֹי אֲדָמָה:

תְּמִימָה. עַל שֶׁסָּם יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ תְּמִימִים וְנַעֲשׂוּ צוֹ צִעֲלֵי מוֹמִיָּן, תִּבָּא זוֹ וְתַכְפֵּר עֲלֵיהֶם וְיִחַזְרוּ לְתוֹמָתָם:

לֹא עָלָה עָלֶיהָ עוֹל. כֶּסֶם שֶׁפָּרְקוּ מֵעֲלֵיהֶם עוֹל שֶׁמִּים:

(ה) וְשָׂרְף אֶת הַפָּרָה. כֶּסֶם שֶׁנִּשְׂרַף הָעֲגֹל:

(ו) עֵץ אֲרֹז וְאֹזֵב וְשִׁנֵּי תוֹלְעָתָה. שְׁלֹשָׁה מִיָּנִין הִלְלוּ כִּנְגַד שְׁלֹשַׁת אֲלֹפֵי אִישׁ שֶׁנִּפְלוּ צִעֲגַל,

וְאֲרֹז הוּא הַגְּבוּהָ מִכָּל הַחַיִּלּוֹת וְאֹזֵב נִמְוֶן מִכּוֹלֵם, סִימָן שֶׁהַגְּבוּהָ שֶׁנִּתְגַּאֲהָ וְחִטָּא, יִשְׁפִּיל אֶת עַמּוֹ כְּאֹזֵב וְתוֹלַעַת וְיִתְכַפֵּר לוֹ:

(ז) לְמִשְׁמַרְתָּה. כִּמוֹ שֶׁשָּׁפַע הָעֲגֹל שֶׁמֹּר לְדוֹרוֹת לְפִוְרַעוֹת, שֶׁאֵין לָךְ פְּקוּדָה שֶׁאֵין צֶה מִפְּקוּדַת הָעֲגֹל, שֶׁנֶּאֱמַר וַיָּזֶם פְּקָדֵי וּפְקָדָי וַיִּפְקְדֵם וְגו' (שְׁמוֹת לב, לד).

וְכֶסֶם שֶׁהֲעֲגֹל מִטְמָא כָּל הָעוֹסְקִין בּוֹ כִּי פָרָה טְטֵמָא כָּל הָעוֹסְקִין צֶה,

וְכֶסֶם שֶׁנִּטְהָרוּ בְּאִפְרוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּזַּר עַל פְּנֵי הַיָּמִים וְגו' (שֶׁם פְּסוּק כ), כִּי וְלִקְחוּ לְטָמְא מִעֶפֶר שְׂרָפַת הַטְּטָאִת וְגו' (לְעִיל פְּסוּק יז):

דיני עשיית מי נדה, והצריכין ליטהר

א. מילוי המים

ישאב בכלי מים חיים (מעיינות או נהרות שאין פוסקין מימיו), לא ישאבם בכלי אחד ויתן לכלי אחר

ב. קידוש

נותן על המים קצת מאפר פרה כדי שיראה על המים ואחר כך מערב האפר במים, ואם נתן תחילה האפר ואחר כך מים, פסול

ג. הזייה

נוטל אוזב שיש בו קלחים, ואוגד אותם, וטובל במים ומזה על הצריכין ליטהר ביום השלישי (לטומאתו) וביום השביעי, אין צריכין טבילה לכל הזייה, אלא טובל האזוב ומזה עד שיגמרו המים, וטובל במקוה הוא ובגדיו וטהר בערב, וכן לכל הכלים

ד. המטמאים במגע ובמשא וגם באוהל

א. מת שלם - בין שמת מעצמו בין שנהרג בחרב,

ב. כזית בשר מן המת - רביעית דם מן המת

ג. שדרה שלימה של י"ח חוליות - או גלגולת שלימה (שניכרת בהן צורת אדם),

ד. בנין הקבר (כשהטמאה בתוכו)

ה. ארון של מת - גולל ודופק

ו. נוגע בחרב או בשאר כלי מתכות שנגע במת

ה. דיני טומאת אוהל

א. טומאת אוהל אינה בשאר טומאות אלא במת בלבד

ב. אדם או כלי שהאחילו על המת

ג. המת האהיל על האדם או על הכלי

ד. המת היה עם האדם או הכלי תחת אוהל אחד

ה. אוהל של בגד או שק או פשתן או עור מיטמאין במת, אבל של נסרין טהור

ו. המטמאים במגע ובמשא ולא באוהל

א. מת של עכו"ם. ב. חרב שנגע במת. ג. עצם כשעורה מן המת.

ז. המטמאים טומאת ערב

א. אדם שנגע באדם שנטמא במת

ב. אדם שנגע בחרב או מתכות שנגע באדם שנטמא במת

ג. הנוגע במי נדה שלא לצורך הזייה

ד. הנושא מי נדה שלא לצורך הזייה נטמאו בגדים שעליו

ה. נבלת בהמה טהורה או טמאה

ח. דיני עכו"ם ובהמה

א. אם נוגעין במת אינם מיטמאין בשום טומאה

ב. מדברי סופרים שיהו העכו"ם כזבין לכל דבריהם

ט. דיני כלי חרס

א. נטמא מתוכו - אין לו טהרה לעולם אלא בשבירה

ב. נטמא רק מצד החיצון - אינה מקבלת טומאה כלל

ג. כשהיא באהל המת צריכה הכיסוי שתהא מחובר ע"י מירוח בטיט

פרשה ד

מיתת מרים וסילוק הבאר

(פסוקים א-ב)

קאפיטל כ

פסוק א'

כאן ממשיך הכתוב בענינים של שנת הארבעים

למה נסמכה מיתת מרים (שהיתה בשנת הארבעים) לפרשת פרה אדומה (שהיתה בשנה שניה), לומר לך מה קרבנות מכפרין, אף מיתת צדיקים מכפרת

וַיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל..... א. ובאו בני ישראל (בשנת הארבעים)

כָּל הָעֵדָה..... כל העדה (השלימה, שכבר מתו מתי מדבר)

כלומר, כולם נקראים "בשם ישראל" בגדר ישרים וצדיקים, (אוחה"ק)

מִדְּבַר צִין..... למדבר צין

בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן..... בחודש הראשון (ניסן, בשנת הארבעים, רמב"ן)

וַיָּשֶׁב הָעָם בְּקֶדֶשׁ..... ב. וישבו העם בקדש (שבמדבר צין)

וַתָּמָת שָׁם מָרְיָם..... ג. ומתה שם מרים (במיתת נשיקה) ('ל' ניסן, תרגום יונתן)

וַתִּקָּבַר שָׁם..... ד. ונקברה שם

רש"י

כָּל הָעֵדָה. עדה השלימה, שכבר מתו מתי אף מיתת צדיקים מכפרת: מדבר ואלו פירושו לחיים:

וַתָּמָת שָׁם מָרְיָם. אף היא צנשיקה מתה,

ומפני מה לא נאמר זה על פי ה', שאינו דרך כבוד של מעלה, וצאחקן נאמר על פי ה' צאלה מסעי (להלן לג, לח):

וַתָּמָת שָׁם מָרְיָם. למה נסמכה פרשת מיתת מרים לפרשת פרה אדומה, לומר לך מה קרבנות מכפרים (ס"א, כמו שפרה אדומה מכפרת)

פסוק ב'

וְלֹא הָיָה מַיִם לָעֵדָה וְלֹא הָיָה מַיִם לָעֵדָה (שכשמתה מרים נסתלק הבאר, שהיה בזכותה)

בשביל מעשה הטוב שעשתה על המים, שנאמר וַתִּתְצַב אַחֲתוֹ מִן־חֶק, (ר')

(בחי')

וַיִּקָּהְלוּ..... והתאספו (להתלונן)

עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהְרֹן..... על משה ועל אהרן

להתרעם מדוע לא יזלו מים בזכותם, (מלבי"ם)

רש"י

וְלֹא הָיָה מַיִם לָעֵדָה. מכאן שכל ארבעים שנה היה להם הצאר זכות מרים:

❁ תרעומת העם ❁

פסוק ג'

וַיִּרֶב הָעָם עִם מֹשֶׁה...וְהָעָם אָמְרוּ דְבַרֵי רִיב עִם מֹשֶׁה

על שניהם נקהלו אבל עם משה היתה עיקר המריבה, (טור)

וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר.....וְאָמְרוּ לְאֹמֶר (השיבנו על דברינו, מדרש)

❁ תרעומת א' ❁

וְלוֹ גִּוְעָנוּ.....הֲלוֹאֵי הֵיינוּ מֵתִים (בְּדָבָר)

בְּגִוְעֵ אַחִינוּ.....בְּמִיתַת שֶׁל אַחִינוּ (הם דור המדבר שמתו והם עבדי השם, ראב"ע)

למד שמיתת צמא מגונה ממנה

לְפָנַי ד'.....לְפָנַי הַשֵּׁית'

לא כעדת קרח שאין להם חלק לעולם הבא, רק היינו מתים לְפָנַי ד' מוכנים לעולם הבא, כי לא השתתפו עם קרח, (מלבי"ם)

❁ רש"י ❁

וְלוֹ גִּוְעָנוּ. הֲלוֹאֵי גִוְעָנוּ:
בְּגִוְעֵ אַחִינוּ. צְמִימַת אַחִינוּ צָדָקָה, לִמַּד שְׂמִימַת
כִּמּוֹ מְגֻנָּה מִמֶּנּוּ:
בְּגִוְעֵ. שֶׁסֶ דְבַר הוּא כִּמּוֹ צְמִימַת אַחִינוּ, וְלֹא
יִתְכַּן לְפָרְשׁוֹ כְּשִׁמְתּוֹ אַחִינוּ, שֶׁאִם כֵּן הִיָּה לֹא
לִינְקֵד בְּגִוְעֵ (בְּחֻלָּם וְא"ו):

פסוק ד'

וְלִמָּה הִבַּאתֶם.....וְלִמָּה הִבַּאתֶם (משה ואהרן)

אֶת קְהַל ד'.....אֶת קְהַל הַשֵּׁית'

אֶל הַמִּדְבָּר הַזֶּה.....לְמַדְבֵּר (הִיבֵשׁ) הַזֶּה

לְמוֹת שָׁם.....שָׁבוּ נִמּוֹת

אֲנַחְנוּ וּבְעִירָנוּ.....אֲנַחְנוּ וּבְהִמּוֹת שִׁלְנוּ

הכוונה בזה, כיון שאין כח ביד משה לתת להם מים במדבר על מי סמך להביאם שם, (אוה"ק)

❁ תרעומת ב' (על חיי הצער במדבר) ❁

פסוק ה'

ואם תשיבו אותנו, כי אין דרך מובטח אלא דרך מדבר, (אוה"ק)

וְלִמָּה הִעֲלִיתָנוּ.....וְלִמָּה הִעֲלִיתֶם אוֹתָנוּ

מִמִּצְרַיִם.....מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם

לְהָבִיא אוֹתָנוּ.....(כִּיֹּן שְׂמוּכָרַח) לְהָבִיא אוֹתָנוּ

אֶל הַמְּקוֹם הַרְעֵ הַזֶּה

אל המקום הרע הזה (שיש בו סכנה)

לא מקום זרע.....לא מקום זרע (היינו חטה ושעורה)

מלמד שהבאר היה מעלה להם מיני זרע ומיני אילנות לפי שעה, בכל מקום שחננו, שהרי לא התרעמו אלא עתה שפסק הבאר, (טור)

ותאנה ונפן ורמון.....(ולא לנטיעה) תאנה, גפן, ורמון

הרי חמש מינים, וזית שמן כתיב בפ' בהעלותך במן, וטעמו כטעם לשד השמן, ודבש כתיב בפ' בשלח, וטעמו כצפיחית בדבש

ומה שהקדים כאן תאנה, רמז למה שאמרו בפרה אדומה ששורפין אותה בעצי תאנה, לכך הקדים תאנה דסליק מפרה אדומה, (טור עה"ת, בעה"ט)

ומים אין לשתות.....(ואפילו) מים (שהוא דבר הכרחי) אין (שם במדבר) לשתות

פסוק ו'

ולא היה מענה בפי משה ועמד משה בתפלה לפני ד' הוא ואהרן, (אוהח"ק)

ויבא משה ואהרן.....ובא משה ואהרן

מפני הקהל.....מפני (טענת) הקהל

אל פתח אהל מועד

אל פתח אהל מועד

ויפלו על פניהם.....ונפלו על פניהם

להתפלל, ויש אומרים לדרוש את השם בנבואה, (ראב"ע)

וירא כבוד ד'.....ונתגלה כבוד השי"ת

אליהם.....אל משה ואהרן

שלישי (שני כשהן מחוברין)

פרשה ה

ענין מי מריבה

(פסוקים ז-ז)

פסוק ז'

וידבר ד' אל משה.....השי"ת דיבר למשה

לאמר.....לומר בן (כדלהלן)

פסוק ח'

קח את המטה.....א. קח את המטה

לא צוה הקב"ה לקחת את המטה, אלא להראות בו קשוי מרי שלהם כדכתיב לְמִשְׁמַרְתָּ לְאוֹת לְבָנֵי מִרְיָ, אפס בדבור ידבר עם הסלע לתת מימיו (רשב"ם)

וְהִקְהֵל אֶת הָעֵדָה..... ב. וְתִקְהֵל אֶת הָעֵדָה

עדה נקראו בעת שבאו בסדר נכון זקניהם בראשיהם שאז נקראו בשם "עדה" מצד הסנהדרין שהם העיקר, (מלבי"ם)

אַתָּה וְאַהֲרֹן אַחֶיךָ..... אַתָּה וְאַהֲרֹן אַחֶיךָ

וְדַבַּרְתֶּם אֶל הַסֹּלֶעַ..... ג. וְתַדְבְּרוּ אֶל הַסֹּלֶעַ (הידועה, שבארה של מרים בתוכה)

וחזרה הבאר בזכות שניהם שנאמר "וַיְדַבְּרָתֶם (שניכם) אֶל הַסֹּלֶעַ" (תענית ט. וברש"י שם)

לְעֵינֵיהֶם..... לְעֵינֵיהֶם (של כל העדה) (שילמד עליו פרק אחד, אוהח"ק בשם מדרש)

וְנָתַן מִיָּמָיו..... וְיִתֵּן אֶת מֵיִם שְׁלוֹ

שיהיו מיד מים רבים נובעים ממנו, כי הנתינה תאמר הרבוי, כמו ונתנה הארץ יבולה, (רמב"ן)

וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מַיִם..... ד. וְאַתָּה (בעודך שם) תּוֹצִיא לָהֶם מַיִם

מִן הַסֹּלֶעַ..... מִן הַסֹּלֶעַ

שכולם יראו אותם נובעים, מן הסלע, (רמב"ן)

וְהִשְׁקִיתָ אֶת הָעֵדָה..... ה. וְתִשְׁקֶה (מים) לְהָעֵדָה

וְאֶת בְּעֵירָם..... וְגַם לְהַבְהִמּוֹת שְׁלֵהֶם

ותצווה להם לשותות לפניך, וכל זה לפרסם הנס, (רמב"ן)

רש"י

וְאֶת בְּעֵירָם. מכאן שחס הקדוש צרוך הוא על ממונס של ישראל:

פסוק ט'

וַיִּקַּח מֹשֶׁה..... וְלָקַח מֹשֶׁה

אֶת הַמַּטֵּה..... אֶת הַמַּטֵּה

מִלְפָּנָיו ד'..... (שהיה מונח) לִפְנֵי הַשֵּׁי"ת

הוא מטה האלקים, והוא המונח לפני העדות, (ראב"ע)

זה מטה אהרן כדכתיב השב את מטה אהרן לפני העדות, (חזקוני, רשב"ם)

כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ..... כְּמוֹ שְׁצִוָּה אוֹתוֹ

שלא נתעכב, אלא סמוך לציווי יתברך לקח המטה, (אוהח"ק)

פסוק י'

וַיִּקְהֲלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְאֶסְפּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן

אֶת הַקְּהָל..... אֶת הַקְּהָל

'קהל' נקראו כשיתקבצו ההמון שלא בסדר נכון ואין זקניהם בראשיהם,

(מלבי"ם)

אֶל פְּנֵי הַסֶּלַע..... אל פני הסלע

זה אחד מן המקומות שהחזיק מועט את המרובה

שהיו כל ישראל אל פני הסלע פנים אל פנים, (בעה"ט)

לפי שלא היו מכירין אותו, לפי שהלך הסלע וישב לו בין הסלעים כשנסתלק
הבאר, והיו ישראל אומרים להם, מה לכם מאיזה סלע תוציאו לנו מים

משה ואהרן לא הכירו הסלע שבארו של מרים בתוכו, והלכו מסלע
לסלע אולי יכירוהו, ונזדמן להם סלע אחר, וחשבו שזהו הסלע שנצטוו
עליו, ודברו אליו ולא הוציא, וזה הביאם לידי טעות, ואמרו שמא אנו
צריכים להכותו כבראשונה, ואז נזדמן להם מן השמים שלא מדעתם
אותו הסלע, והכהו. (באר בשדה על פי רש"י)

וַיֹּאמֶר לָהֶם..... אמר להם (משה)

שִׁמְעוּ נָא הַמְּרִים..... שמעו נא אופן א. סרבנים,

אופן ב. שוטים, (בלשון יווני)

אופן ג. מלמדים את מוריהם

הַמֵּן הַסֶּלַע הַזֶּה..... (ואמר להם) וכי מן הסלע הזה (שלא נצטווינו עליו)

נּוֹצֵיא לָכֶם מַיִם..... נוציא לכם מים

רש"י

וַיִּקְהָלוּ וַגּוֹ'. זה אחד מן המקומות שהחזיק מועט את המרובה:
והיו ישראל אומרים להם, מה לכם מאיזה סלע תוציאו לנו מים,

לכך אמר להם, הַמְּרִים, סרבנים, אותם, לפי שלא היו מכירין

לשון יְנִי שוטים, מורים את מוריהם, לפי שהלך הסלע וישב לו בין הסלעים כשנסתלק הבאר, הַמֵּן הַסֶּלַע הַזֶּה שלא נצטווינו עליו נּוֹצֵיא לָכֶם מַיִם:

פסוק י"א

וַיִּרֶם מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ..... והרים משה את ידו

וַיַּךְ אֶת הַסֶּלַע..... והכה את הסלע (של מרים, שנזדמן להם)

בַּמַּטְהוֹ פַּעַמִּים..... במטה שלו שני פעמים

לפי שבראשונה לא הוציא אלא טיפין, לפי שלא צוה המקום להכותו

אלא וַיַּדְבְּרָתֶם אֶל הַסֶּלַע, והמה דברו אל סלע אחר

אמרו שמא צריך להכותו כבראשונה שנאמר וְהִפִּיתָ בַצּוּר, ונזדמן להם אותו סלע והכהו

וַיֵּצְאוּ מַיִם רַבִּים..... ויצאו מים רבים

וַתִּשֶׁתְּ הָעֵדָה..... ושתו (מהם) העדה

וּבָעִירָם..... ובהמותיהם

רש"י

פְּעָמַיִם. לפי שזכראשונה לא הוציא אלא טיפין, הוציא, אמרו שמה צריך להכות כזכראשונה לפי שלא היה המקום להכותו אלא וְדַבְּרָתָם אֵל שְׁמֵאמֵר וְהִיטָה צְלוֹר (שמות י, ו), ונודמן להם הַסֵּלַע (פסוק ח), והמה דברו לסלע אחר ולא אותו סלע והכהו:

עונש למשה ואהרן

פסוק י"ב

וַיֹּאמֶר ד' אֶל מֹשֶׁה... הַשֵּׁי"ת אָמַר לְמֹשֶׁה

וְאֶל אֶהְרֹן... שִׂיאֹמֵר לְאַהֲרֹן

יַעַן... בְּשִׁבִיל

לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי... שְׁלֹא הִבַּאתֶם (בלבם של ישראל) לְהֶאֱמִינִי בִי (בהקב"ה)

לְהַקְדִּישֵׁנִי... לְקַדַּשׁ אֶת שְׁמִי (על ידי זה)

לְעֵינַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל... לְעֵינֵיהֶם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

שאלו דברתם אל הסלע והוציא, הייתי מקודש לעיני העדה, ואומרים מה סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע ואינו צריך לפרנסה, מקיים דבורו של מקום, קל וחומר אנו

לָבֵן... בְּשִׁבִיל זֶה (היא בשבועה) ('לָכֵן', היינו בשבועה)

נשבע בקפיצה, שלא ירבו בתפלה על כך

לֹא תָבִיאוּ... (אתם) לֹא תָבִיאוּ

אֶת הַקְּהָל הַזֶּה... אֶת הַקְּהָל (בני ישראל) הַזֶּה

אֶל הָאָרֶץ... אֶל הָאָרֶץ

אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם... אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם (נשבעתי ליתן אותה, רס"ג)

רש"י

יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי. גלה הכחוש שאלולי חטא זה בלעד היו נכנסין לארץ, כדי שלא יאמרו עליהם, כעון שאר דור המדבר שנגזר עליהם שלא יכנסו לארץ כך היה עון משה ואהרן.

והלא הלאן וצקת יִשְׁחַט (לעיל יא, כב) קשה מזו, אלא לפי שבסתר חסך עליו הכחוש וכאן שבמעמד כל ישראל לא חסך עליו הכחוש מפני קידוש השם:

לְהַקְדִּישֵׁנִי. שאלו דברתם אל הסלע והוציא, הייתי מקודש לעיני העדה ואומרים, מה סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע ואינו צריך לפרנסה מקיים דבורו של מקום, קל וחומר אנו: לָבֵן לֹא תָבִיאוּ. נשבעה, כמו לָכֵן יִשְׁפָּעֵמֶי לָבִית עָלַי (שמואל-א ג, יד), נשבע בקפיצה שלא ירבו בתפלה על כך:

פסוק י"ג

הִבֹּה מִי מְרִיבָה... הִמָּה (המים הם) מִי מְרִיבָה

את אלו ראו איצטגניני פרעה שמושיען של ישראל לוקה במים

אָשֶׁר רָבו ..... א. שהתרעמו

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת ד' ..... בני ישראל על השי"ת (וְלָמָּה הִבַּאתֶם, וְלָמָּה הֶעֱלִיתֶנּוּ)

וַיִּקְדַּשׁ בָּם ..... ב. (ושמו של הקב"ה) נתקדש על ידיהם (שמתו משה ואהרן על ידם של ישראל)

כטעם בקרובי אקדש

שכשהקב"ה עושה דין בצדיקים, הוא יראוי ומתקדש על הבריות, (אם כן באלו כל שכן ברשעים)

רש"י

הַמָּה מִי מְרִיבָה. הם הנוכרים במקום אחר, וַיִּקְדַּשׁ בָּם. שמתו משה ואהרן על ידם,

אֵת אֵלוֹ רָאוּ אֲלֵטִגְנִינִי פִרְעָה שְׁמוֹשֵׁעַן שֶׁל שִׁכְשָׁהקְדוֹשׁ צְרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה דִין בְּמִקְדוּשׁוֹ הוּא יִשְׂרָאֵל לֹקֵה בְּמִים, יֵרָאוּ וּמִתְקַדֵּשׁ עַל הַבְּרִיּוֹת,

לְכַךְ גִּזְרוּ כָּל הַבָּן הַיְלֹוד הַיְאֻרְיָה פִּשְׁלִיכֵהוּ וְכֵן הוּא אֹמֵר נוֹכָח אֱלֹהִים מִמִּקְדָּשָׁיִךְ (תהלים שמונת א, כב): סח, לו), וְכֵן הוּא אֹמֵר בְּקִרְוֵי אֶקְדֵּשׁ (ויקרא י, ג):

רביעי

פרשה ו

בקשת רשות לעבוד ארץ אדום

(פסוקים יד-כב)

פסוק י"ד

טעם הסמיכות לפרשה הקודמת, להודיע מעלת משה שאף על פי שבסיבת ישראל נענש, לא נמנע מלהשתדל, ולא פרק משאם מעליו,

(ש"ך עה"ת)

וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה ..... ושלח משה

מִלְאָכִים מִקְדָּשׁ ..... שלוחים מקדש

אֶל מֶלֶךְ אֲדוֹם ..... אל מלך אדום (לאמור לו)

כִּי אָמַר ..... כך אמר

אֲחִיךָ יִשְׂרָאֵל ..... אחיך ישראל

אחים אנחנו, בני אברהם שנאמר לו כִּי גֵר יִהְיֶה זְרָעְךָ, ועל שנינו היה החוב לפורעו

אֲתָה יְדַעַת ..... אתה יודע (מלשעבר, משכ"ל)

אֵת כָּל הַתְּלָאָה ..... את כל הצרה

אֲשֶׁר מִצַּאתָנוּ..... אשר קרה לנו (עד היום)

לפיכך פירש אביכם מעל אבינו, והטילו החוב על יעקב

רש"י

אחיד ישראל. מה ראה להזכיר כאן אחוה, אֶתְּהָ יָדַעְתָּ אֵת כָּל הַתְּלָאָה. לפיכך פירש
אלה אמר לו, אחים אנחנו בני אברהם שנאמר אציקם מעל אצינו, ויגן אל ארץ מפני יעקב
לו פי גר יקנה (בראשית טו, יג) ועל שנינו אָחִיו (שם לו, ו) מפני השטר חוב המוטל עליהם
היה אותו חוב לפרעו: והטילו על יעקב:

פסוק ט"ו

וַיֵּרְדוּ אֲבֹתֵינוּ..... (וזהו התלאה) וירדו אבותינו

מִצָּרִימָה..... לארץ מצרים (לקיים בנו כי גר יהיה זרעך)

וַיָּשָׁב בְּמִצְרַיִם..... וישבנו במצרים

יָמִים רַבִּים..... ימים (שנים) רבים

וַיִּרְעוּ לָנוּ מִצְרַיִם..... ועשו המצריים לנו רעות (סבלנו צרות רבות)

וְלֹאֲבֹתֵינוּ..... (וגם) לאבותינו

שהאבות מצטערים בקבר כשפורעניות בא על ישראל

רש"י

וַיִּרְעוּ לָנוּ. סבלנו צרות רבות:

וְלֹאֲבֹתֵינוּ. מכאן שהאבות מצטערים בקבר כשפורענות צאה על ישראל:

פסוק ט"ז

וַנִּצְעַק אֶל ד'..... וצעקנו אל השי"ת

וַיִּשְׁמַע קוֹלָנוּ..... ושמע קולנו

בברכת אבינו (יצחק) הקול הקל קול יעקב, צועקים ונענים

וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ..... ושלה מלאך (זה משה) (מכאן שהנביאים קרואים מלאכים)

וַיִּצְאֵנוּ מִמִּצְרַיִם..... והוציא אותנו ממצרים

וַהֲנִיָּה אֲנַחְנוּ בְּקִדְשׁ..... ואנו נמצאים עכשיו בקדש

עִיר קָצֵה גְבוּלָךְ..... עיר (הנמצאת) בסוף ארצך

רש"י

וַיִּשְׁמַע קוֹלָנוּ. צדקה שזכנו אצנו הקול קול מַלְאָךְ. זה משה, מכאן שהנביאים קרואים מלאכים,
יעקב (שם כז, כב), שאנו צועקים ונענים: ואומר וַיִּהְיוּ מַלְעִיטִים צְמֵלְאֵי אֱלֹהִים (דבה"י-ב לו, טז):

פסוק י"ז

נַעֲבְרָה נָא בְּאַרְצֶךָ.....(בבקשה תן לנו רשות) לַעֲבוֹר עִבְשֵׁי בְּאַרְצֶךָ

אין לך לעורר על הירושה של ארץ ישראל כשם שלא פרעת החוב. עשה לנו
עזר מעט לעבור דרך ארצך

לֹא נַעֲבֵר בְּשָׂדֶךָ..... א. אֲנִי לֹא נַעֲבוֹר בְּשָׂדֶךָ (תבואה)

וּבְכַרְכָּרְךָ..... או בכרם (של ענבים שלא לעשות לך נזק)

וְלֹא נִשְׁתָּה מִי בְּאֵרְךָ. ב. וְלֹא נִשְׁתָּה מִיַּם שֶׁל הַבְּאֵר (שלנו)

אלא נקנה מכס אוכל ומים להנאתכם

דֶּרֶךְ הַמִּלֶּךְ נִלְךָ..... ג. בִּדְרֶךְ (ישרה של) מֶלֶךְ נִלְךָ (שהיא דרך של רבים, רמב"ן)

אנו חוסמים את בהמתנו ולא יטו לכאן ולכאן לאכול

לֹא נִפְתָּה..... ד. לֹא נִסּוּר (לאכול)

יְמִין וְשְׂמֹאל..... (בצד) יְמִין או שְׂמֹאל

עַד אֲשֶׁר נַעֲבֵר..... עד אשר אנו עוברים

גְּבוּלְךָ..... (את) גְּבוּלְךָ

רש"י

נַעֲבְרָה נָא בְּאַרְצֶךָ. אין לך לעורר על הירושה

של ארץ ישראל כשם שלא פרעת החוב, עֲשֵׂה
לנו עזר מעט לעבור דרך ארצך:

לֹא נִשְׁתָּה מִי בְּאֵרְךָ. מי צרות היה צריך לומר,
אלא כך אמר משה אף על פי שיש צדיקו מן
לאכול וצאר לשמות לא נשתה ממנו אלא נקנה

פסוק י"ח

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אֲדוֹם..... וְאָמַר אֲדוֹם לְיִשְׂרָאֵל (לשלוחם)

כאן לא אמר אל מלך אדום כמו בפסוק י"ד, כי נסכמו כל עמו עם

אדוניהם, (רמב"ן)

לֹא תַעֲבֵר בִּי..... אֵל תַּעֲבוֹר בְּאַרְצִי

פֶּן בְּחָרְבָּךְ..... פֶּן בְּחָרְבָּךְ (של מלחמה)

אֲצִיא לְקִרְאָתְךָ..... אֲנִי יוֹצֵא לְקִרְאָתְךָ (להלחם אתך)

והיינו דכתיב (תהלים קכ, ז), אֲנִי שְׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הַפִּיהַ לְמִלְחָמָה, (בעה"ט)

אתם מתגאים בקול שהורישכם אביכם אמרתם וְנִצַּעַק אֵל ד' וַיִּשְׁמַע קוֹלָנוּ

ואני אצא עליכם במה שהורישני אבי (בראשית כו) וְעַל חֲרָבְךָ תַחֲיֶה

רש"י

פֶּן בְּחָרְבָּךְ אֲצִיא לְקִרְאָתְךָ. אתם מתגאים בקול

שהורישכם אביכם, וְנִצַּעַק וַיִּשְׁמַע קוֹלָנוּ וְעַל חֲרָבְךָ תַחֲיֶה (בראשית כו, ז):

פסוק י"ט

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו..... ויאמרו אליו

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל..... (שלוחי) בני ישראל

בְּמִסְלָה נַעֲלָה..... בדרך המסילה (דרך כבושה לכל) נעלה

'בְּמִסְלָה', ההולכת חוץ לעיררות, (חזקוני)

וְאִם מִיּוֹמֶיךָ נִשְׁתַּה..... ואם נשתה את מים שלך

אֲנִי וּמְקַנֵּי..... אני ובהמותי

וְנָתַתִּי מִכָּרְם..... אתן את דמיהם,

רַק אֵין דְּבָר..... רק אין (שום) דבר (מזיקך)

בְּרַגְלֵי אֶעְבְּרָה..... רק לעבור ארצך ברגלי

מתחלה היו אומרים לבוא בערים רק ישתמרו שלא יכנסו בשדה ובכרם, אלא ילכו דרך המלך שהיא דרך של רבים ולא של יחיד, אחר כך שלחו להם שלא יקרבו לערים כלל אלא ילכו במסלה העולה לארץ כנען, (רמב"ן)

ולפי זה מדויק בפעם ראשונה אמר אדום לא תעבר בי, היינו בתוך המדינה, ובפעם שנייה אמרו סתם לא תעבר אפילו רק בצד המדינה, (מלבי"ם)

רש"י

רק אין דבר. אין שום דבר מזיקך:

פסוק כ'

וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲבֹר..... ואמר אדום לא תעבור (בתחומי, דלא כפשט המלבי"ם דלעיל)

וַיֵּצֵא אֲדוֹם..... ויצא אדום

לְקִרְאָתוֹ..... לקראתו

בְּעַם כְּבֹד..... א. בחיל רב

וּבְיַד חֲזָקָה..... ב. וביד חזקה (בהבטחת זקיננו, וְהַיָּדִים יְדֵי עֵשָׂו)

רש"י

וּבְיַד חֲזָקָה. זהנצטמ זקיננו וְהַיָּדִים יְדֵי עֵשָׂו (שם פסוק כב):

פסוק כ"א

וַיִּמָּאֵן אֲדוֹם..... ולא רצה אדום

נָתַן אֶת יִשְׂרָאֵל..... ליתן רשות לישראל

עָבַר בְּנַבְלָו..... לעבור דרך ארצו

וַיַּטּ יִשְׂרָאֵל מֵעֲלָיו... והטו ישראל מאדום (לילך דרך אחרת)

כמו שנצטוו אל תתגר בם, דעד כאן לא הגיע הזמן ליתן בידם נקמה באדום, (תיב"ע)

חמישי

פסוק כ"ב

וַיִּסְעוּ מִקֵּדֶשׁ..... נסעו (בני ישראל) מקדש

וַיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל..... ובאו בני ישראל

כָּל הָעֵדָה..... כל העדה (כולם שלמים ועומדים ליכנס לארץ)

שלא היה בהן אחד מאותם שנגזרה גזירה עליהם שכבר כלו מתי מדבר ואלו מאותן שכתוב בהן (דברים ד) חיים כלכם היום להר ההר (הר קטן על גבי הר גדול)

אף על פי שהענן הולך לפניהם משפיל את הגבוה ומגביה את השפל, הניח שלשה הרים, הר סיני לשכינה, הר נבו לקבורת משה, הר ההר לקבורת אהרן

רש"י

כָּל הָעֵדָה. כולם שלמים ועומדים ליכנס לארץ, תפוח גדול,

שלא היה בהן אחד מאותן שנגזרה גזירה עליהם, שכבר כלו מתי מדבר ואלו מאותן שכתוב בהן חיים כלכם היום: (דברים ד, ד); והר נצו לקבורת משה והר ההר לקבורת אהרן: הר קטן על גבי הר גדול, כתפוח קטן על גבי

פסוק כ"ג

וַיֹּאמֶר ד' אֶל מֹשֶׁה... השי"ת אמר למשה

וְאֵל אַהֲרֹן..... (שיאמר) לאהרן

בְּהַר הָהָר..... בהר ההר

עַל גְּבוּל אֶרֶץ אֲדוֹם... (שהוא) סמוך לגבול ארץ אדום

ולא הר ההר שבקצה צפונית מערבית, (מלבי"ם)

לְאֹמֶר..... לאמר, כדלהלן

א. מפני שנתחברו להתקרב לעשו הרשע (לקנות מהם אוכל מים, רש"י דברים ב' כט), חסרו צדיק זה

רש"י

על גבול ארץ אדם. מגיד שמפני שנתחברו וכן הנביא אומר ליהושפט, צהממקנן עם כאן להמקרב לעשו הרשע נפרלו מעשיהם ומסרו הצדיק הזה, (דברי הימים-ב כ, לו):

פסוק כ"ד

יִאֶסֶף אֶהָרֶן..... אהרן (ימות) ויכנס

אֶל עַמּוּי..... לעמיו (לעולם הבא)

כִּי לֹא יָבֵא..... מפני שלא יבוא

אֶל הָאָרֶץ..... אל הארץ

אֲשֶׁר נָתַתִּי..... אשר (בשבעתי) ליתן

לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל..... לבני ישראל

עַל אֲשֶׁר מָרִיתֶם..... בשביל שסירבתם

אֶת פִּי..... את (אמרי) פי

לְמִי מָרִיבָה..... עבור מי מריבה (שאמרתי לדבר אל הסלע ולא להכותו, ראב"ע)

פסוק כ"ה

קַח אֶת אֶהָרֶן..... קח את אהרן

וְאֶת אֱלֵעֶזֶר בְּנֹו..... ואת אלעזר בנו

בדברי תנחומים, אשריך שתראה כדרך נתון לבנך

כל שמת ומניח בנו ממלא תחתיו אינו מת, (מדרש לק"ט)

וְהֵעַל אֶתֶם..... ותעלה אותם

הַר הַהָר..... לראש הר ההר

רש"י

קח את אהרן. צדננים של ניחומים, אמור לו, אשריך שמראה כדרך נתון לבנך מה שאין אני זכאי לכך:

פסוק כ"ו

וְהִפְשִׁט אֶת אֶהָרֶן..... ותפשיט את אהרן

אֶת בְּגָדָיו..... את בגדיו (בגדי כהונה גדולה, המיוחדים לו)

אמר לו משה לאהרן שילבוש בגדי כהונה, ואחר כן הפשיטם מעליו כדי לתתם לבנו בפניו, ואם תאמר האיך הותר ללבוש בגדי כהונה שלא לצורך עבודה, אם כן צריך לומר שהיה על פי הדיבור, (גיא')

וַיֵּרֶד מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר... וירד משה ואלעזר

מִן הַהָר... מן ההר

פסוק כ"ט

וַיֵּרְאוּ כָּל הָעֵדָה... אופן א. וראו כל העדה

כִּי גִּוַע אֶהְרֵן... אשר מת אהרן ('פי', לשון אשר, שהוא אי)

כשראו משה ואלעזר יורדים ואהרן לא ירד, אמרו היכן הוא אהרן, אמר להם מת,

אמרו אפשר מי שעמד כנגד המלאך ועצר את המגפה ישלוט בו מלאך המות,

מיד בקש משה רחמים והראוהו מלאכי השרת להם מוטל במטה, ראו והאמינו:

אופן ב. (רבותינו) וַיֵּרְאוּ כָּל הָעֵדָה... ונתגלו (נראו) כל העדה

כִּי גִּוַע אֶהְרֵן... שהרי שמת אהרן (פי - לשון דהא)

שנסתלקו ענני כבוד שהיו בזכות אהרן

וַיִּכְּבוּ אֶת אֶהְרֵן... ובכו את (מיתת) אהרן

שְׁלֹשִׁים יוֹם... ל' יום

כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל... כל בית ישראל

האנשים והנשים, לפי שהיה אהרן רודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין איש לאשתו

וַיִּכְּבוּ אֶת אֶהְרֵן שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל, למשה לא בכו אלא אנשים מפני שהוציא ה' לאמיתו ומשה היה מוכיח בדברים ואהרן לא אמר מימיו לאיש סרחת ולאשה סרחת, ולא עוד אלא שהיה רודף שלום שנאמר (מלאכי ב') בְּשָׁלוֹם וּבְמִשׁוֹר הֵלַךְ אֶתִּי,

ומה ת"ל (סם) וַיִּרְבִּים הַשֵּׁיב מֵעוֹן, מלמד כשהיה אהרן מהלך בדרך אם פגע באדם רע או רשע נותן לו שלום, למחר בקש אותו האיש לילך ולעבור עבירה אמר אוי לי איך אשר פני ואראה את אהרן בושתי הימנו שנתן לי שלום ונמצא (אותו אדם מונע עצמו) מלילך לעבירה,

וכן שני בני אדם שעושין מריבה זה עם זה הלך אהרן וישב לו אצל אחד מהן ואומר לו ראה חברך מה הוא אמר אהיה מטרף את לבי (מחליש) את דעתי מתלש בשערי איך אשא עיני ואראה בחברי בושתי הימנו שאני הוא ססרחתי עליו היה יושב אצלו עד שמוציא כל קנאה שבלבו, שוב הולך אצל חברו ואומר לו כענין זה, וכשפגעו זה בזה חבקו ונשקו זה לזה לכך וַיִּכְּבוּ אוֹתוֹ כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל, (ילקוט שמעוני תשס"ד אות מד)

רש"י

וַיֵּרְאוּ כָּל הָעֵדָה וּגו'. כשראו משה ואלעזר אמרו אפשר מי שעמד כנגד המלאך ועצר את יורדים ואהרן לא ירד, אמרו היכן הוא אהרן, המגפה ישלוט בו מלאך המות, אמר להם ממ,

מיד בקש משה רחמים והראוהו מלאכי השרת להם מוטל בזמנה, ראו והאמינו:

בל בית ישראל. האנשים והנשים, לפי שהיה אהרן רודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין איש לאשתו:

כי גוע. אומר אני שהמתרגם דהא מית טועה הוא, אלא אם כן מתרגם ויקראו ואחזיואו,

שלא אמרו רבותינו זכרונם לברכה (ראש השנה ג.) כי זה משמש בלשון דהא אלא על מדרש שנסתלקו ענני כבוד, וכדאמר רבי אבהו, דאמר

רבי אבהו אל תקרי ויקראו אלא וייקראו, ועל לשון זה נופל לשון דהא לפי שהוא נתינת טעם למה שלמעלה הימנו, למה ויקראו לפי שהרי מת אהרן,

אבל על תרגום וזו כל פנשתא אין לשון דהא נופל אלא לשון אשר שהוא מגזרת שמוש אי, שמצינו אם משמש בלשון אשר, כמו ואם מדוע לא תקצר רוקי (איוב כא, ד), והרבה מפורשים מזה הלשון, אם תרואים ימיו (שם יד, ה):

פרשה ח

מלחמת עמלק

(בלבוש כנעני)

(פסוקים א-ג)

קאפיטל בא

פסוק א'

וישמע הכנעני וישמע עמלק (שדיבר בלשון) הכנעני

מלך ערד מלך ערד

שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני הכבוד וכסבור וניתנה לו רשות להלחם

בישראל, (ר"ה ג.)

ישב הנגב היושב (בארץ) הדרום

וזהו עמלק, שנאמר עמלק יושב בארץ הנגב,

ושינה לשובו לדבר בלשון כנען, כדי שיהו ישראל מתפללים להקב"ה לתת

כנענים בידם והם אינם כנענים

כי בא ישראל כי בא ישראל

דרך האתרים אופן א. בדרך המרגלים (שנאמר ויעלו בנגב) (האל"ף נוסף, רב"ע)

אופן ב. דרך האתרים דרך התייר (המורה דרך) הגדול

הארון שבו מונח שבוי לוחות, שנאמר וארון ברית ד' נסע לפניהם דרך

שלושת ימים לתור להם מנוחה

וילקחם בישראל ועשה מלחמה בישראל

וישב מוכנו שבי ולקח מישראל שבי

שבי (לשון יחיד) אלא שפחה אחת, (ששבו ישראל מעמלק, רמב"ן)

רש"י

וישמע הכנעני. שמע שמת אהרן ונסתלקו עמלק מעולם רצועת מרדות לישראל, מוזמן ענני כבוד כו' כדאיתא צראש השנה (ג.) ככל עת לפורענות:

יֵשֶׁב הַנֶּגֶב. זה עמלק, שנאמר עֲמֻלֵק יֵשֶׁב
בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב (לעיל יג, כט), ושינה את לשונו לדבר
בלשון כנען כדי שיהיו ישראל מתפללים להקדוש
ברוך הוא לתת כנענים צידם והם אינם
כנענים,

ראו ישראל לבושיהם כלבושי עמלקים ולשונם
לשון כנען, אמרו נתפלל סתם, שנאמר אִם נָחוּן
תִּפְתָּן אֶת הָעַם הַזֶּה צִדִּי (פסוק ב):

וַיֵּשֶׁב בְּמִנְיֵה שְׂבִי. אינה אלא שפחה אחת:

פסוק ב'

וַיִּדְרֹךְ יִשְׂרָאֵל..... וַנִּדְרֵךְ יִשְׂרָאֵל

נִדְרֵךְ לְד' וַיֹּאמֶר..... נִדְרֵךְ לַהֲשִׁי"ת וַאֲמָרוּ

אִם נָתַן תִּתֵּן..... אִם תִּתֵּן (תמסור)

רבותינו אמרו נתן הכנעני, תתן השביה (אוחה"ק)

אֶת הָעַם הַזֶּה בְּיָדִי..... אֶת הָעַם הַזֶּה בְּיָדִי

ראו ישראל לבושיהם כלבוש עמלקים, ולשונם לשון כנען, אמרו נתפלל
סתם את העם הזה

וְהִחַרְמֹתִי..... וְהִחַרְמֹתִי (את השלל)

אֶת עֲרִיבָם..... שֶׁל עֲרִיבָם (חרם להשי"ת)

אסרום עליהם בהנאה, (רש"י סנהדרין מג: ד"ה שנים)

וְהִחַרְמֹתִי. אֶקְדִּישׁ שְׁלָלִים לַגֹּזֵז:

פסוק ג'

וַיִּשְׁמַע ד'..... וַיִּשְׁמַע הַשִּׁי"ת

בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל..... בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל

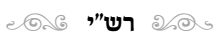
וַיִּתֵּן אֶת הַכֶּנְעָנִי..... וַמָּסַר אֶת הַכֶּנְעָנִי (ביד ישראל)

וַיִּחַרֵם אֶתְהֶם..... וַעֲשׂוּ אֶת הָאֲנָשִׁים חֵרֵם - בַּהֲרִיגָה (לשון זובח לאלקים יחרם)

וְאֶת עֲרִיבָם..... וְאֶת (שלל) עֲרִיבָם (חרם - לשמים) (לשון כל חרם בישראל, רד"ק)

וַיִּקְרָא שֵׁם הַמְּקוֹם..... וַקְרָא אֶת שֵׁם הַמְּקוֹם

חֲרָמָה..... חֲרָמָה (על שם החרם, חזקוני)

וַיִּחַרֵם אֶתְהֶם. זַהֲרִיגָה: וְאֶת עֲרִיבָם. חֲרָמִי גֹזֵז:

פרשה ט

עונש הנחשים

(פסוקים א-כב)

פסוק ד'

וַיִּסְעוּ מִהַר הַהָר ..... וַנִּסְעוּ (בני ישראל) מִהַר הַהָר

דֶּרֶךְ יַם סוּף ..... דֶּרֶךְ יַם סוּף (הוא הדרך שחזרו להם כשנגזר עליהם גזירת מרגלים)

כיון שמת אהרן ובאה עליהם מלחמה זו חזרו לאחוריהם דרך ים סוף

וכאן חזרו לאחוריהם שבע מסעות שנאמר ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה שם מת אהרן, וכי במוסרה מת והלא בהר ההר מת

אלא שם חזרו והתאבלו עליו והספידוהו כאילו הוא בפניהם

וצא ובדוק במסעות ותמצא שבע מסעות מן מוסרה עד הר ההר

א. מוסרות - בני יעקן, ב. חור הגדגד, ג. יטבתה, ד. עברונה, ה. עציון גבר, ו.

מדבר צין היא קדש, ז. הר ההר

לְסַבֵּב ..... לְסַבֵּב

אֶת אֶרֶץ אֲדוֹם ..... אֶת אֶרֶץ אֲדוֹם (שלא נתנם לעבור בארצו)

וַתִּקְצַר נַפְשׁ הָעָם ..... וַתִּקְצַר נַפְשׁ הָעָם (של) הָעָם (הצטערו ביותר)

וכל דבר הקשה על אדם נופל בו לשון קיצור נפש, כאדם שהטורח בא עליו ואין דעתו רחבה לקבל אותו הדבר ואין לו מקום בתוך לבו לגור שם אותו הצער

בְּדֶרֶךְ ..... ב(טורח) הדרך (שהוקשה להם)

אמרו עכשיו היינו קרובים להכנס לארץ ואנו חוזרים לאחורינו כך חזרו אבותינו ונשתהו שלשים ושמונה שנה עד היום

לפיכך קצרה נפשם בעיניו הדרך

רש"י

ולא וזדוק במסעות ותמלאם שבע מסעות מן מוסרה עד הר ההר:

לְסַבֵּב אֶת אֶרֶץ אֲדוֹם. שלא נתנם לעבור בארצו:

וַתִּקְצַר נַפְשׁ הָעָם בְּדֶרֶךְ. צטורח הדרך שהוקשה להם,

אמרו, עכשיו היינו קרובים ליכנס לארץ ואנו חוזרים לאחורינו, כך חזרו אבותינו ונשתהו שלשים ושמונה שנה עד היום, לפיכך קצרה נפשם צעמו הדרך, ובלשון לע"ז אנקרוטלו"ר,

ולא יתכן לומר וַתִּקְצַר נַפְשׁ הָעָם בְּדֶרֶךְ צהיחם

דֶּרֶךְ יַם סוּף. כיון שמת אהרן וצאת עליהם מלחמה זו, חזרו לאחוריהם דרך ים סוף,

הוא הדרך שחזרו להם כשנגזר עליהם גזירת מרגלים, שנאמר ויסעו הפמדפקה דרך ים סוף

(דברים א, מ),

וכאן חזרו לאחוריהם שבע מסעות, שנאמר וצני ישאל נסעו מפארות צני יעקן מוסרה שם מת פאלן (שם י, י).

וכי במוסרה מת והלא צהר ההר מת, אלא שם חזרו והתאבלו עליו והספידוהו כאילו הוא בפניהם,

דרכך ולא פירש צו צמה קצרה,

שם אומו הנער,

שכל מקום שתמצא קיצור נפש צמקרא מפורש
שם צמה קצרה, כגון וּפְקַרְר נְפִשִי צָהָם (זכריה
יא, ח), וכגון וּפְקַרְר נְפִשׁוֹ צַעֲמַל יִשְׂרָאֵל (שופטים
י, טז),

וצדצר המטריח נופל לשון גדול, שגדול הוא
וכבד על האדם, כגון וְגַם נִפְשָׁם צָפְלָה צִי
(זכריה יא, ח) גדלה עלי, וְיִגָּאֵה פֶּשַׁחַל פְּלֹדְנִי (איוב
י, טז),

וכל דבר הקשה על אדם נופל צו לשון קיצור
נפש, כאדם שהטורה צא עליו ואין דעמו רחבה
לקבל אומו הדצר ואין לו מקום צמוך לצו לגור

כללו של פירוש, כל לשון קיצור נפש דצבר,
לשון שאין יכול לסובלו הוא, שאין הדעת
סובלתו:

פסוק ה'

וַיְדַבֵּר הָעָם..... ודברו העם

ורבותינו ז"ל (במד"ד יט כא) אמרו כי המדברים היו שיורי העם שנגזרה
עליהם גזירה למות במדבר, שלא היה להם נחת רוח במדבר והיו קצים
בחייהם, מה שאין כן הנכנסים שהיה להם נחת רוח במדבר (אוהה"ק)

בְּאַלְקִים וּבְמוֹשֶׁה..... בהשי"ת ובמשה (השוו עבד לקונו)

כלומר חטאו ושתפו שם שמים ודבר אחר

לְמִזְבֵּחַ הָעֹלֹתֵינוּ..... למה העליתם אותנו (שניהם שוים)

מִמְצָרִים..... ממצרים

כי לא היה נשמע מדבריהם שהקב"ה הוא המעלה, ומשה אינו אלא
שליחו, (ר' בח"י)

לְמִזְבֵּחַ בְּמִדְבָּר..... כדי למות במדבר

כִּי אֵין לָחֵם..... שהרי אין לנו לא לחם

וְאֵין מַיִם..... ולא מים

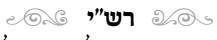
וּנְפִשֵׁנוּ קָצָה..... ונפשינו מאוס

בְּלָחֵם הַקָּלָקָל..... בלחם הקלוקל (לשון קל)

לפי שהמן נבלע באיברים קראוהו קלוקל (לשון קל), והכפל הוא על
דרך החיזוק כמו ירקרק אדמדם, (ש"ח)

אמרו עתיד המן הזה שיתפח במעינו כלום יש ילוד אשה שמכניס ואינו
מוציא

והיא היתה להם טובה גדולה, שלא היו צריכין לטרוח ולצאת שלש
פרסאות לפנות דתניא כשהן נפנין אין נפנין אלא לאחוריהן ומחנה
ישראל ג' פרסאות היו, (רש"י ע"ז ה:)

בְּאַלְקִים וּבְמוֹשֶׁה. השוו עבד לקונו:

לְמִזְבֵּחַ הָעֹלֹתֵינוּ. שניהם שוים:

וּנְפִשֵׁנוּ קָצָה. אף זה לשון קצור נפש ומאוס:

**בְּלָחֵם הַקָּלָקָל. לפי שהמן נבלע צאיצרים קראוהו
קלוקל, אמרו עמיד המן הזה שיתפח צמעינו, כלום
יש ילוד אשה שמכניס ואינו מוציא:**

פסוק ו'

וַיִּשְׁלַח ד' בָּעָם.....הַשִּׁי"ת גִּירָה (אנגערייצי"ט) בַּעַם

אֶת הַנְּחָשִׁים.....את הנחשים

הַשָּׂרְפִים.....בעלי ארס (ששורפים את האדם בארס שיניהם)

אֶת הַנְּחָשִׁים - לרבות כלבים וחיות רעות, (בעה"ט)

וַיִּנְשְׁכוּ אֶת הָעָם.....ונשכו את העם

א. יבא נחש שלקה על הוצאת דבה ויפרע ממוציאי דבה

ב. יבא נחש שכל המינין נטעמים לו טעם אחד (טעם עפר) ויפרע מכפויי טובה שדבר אחד משתנה להם לכמה טעמים

וַיָּמָת.....ומתו

עַם רַב מִיִּשְׂרָאֵל.....עם גדול מישראל

רש"י

אֶת הַנְּחָשִׁים הַשָּׂרְפִים. ששורפים את האדם
בארס שניהם:יבוא נחש שכל המינין נטעמין לו טעם אחד
ויפרע מכפויי טובה שדבר אחד משתנה להם

לכמה טעמים:

וַיִּנְשְׁכוּ אֶת הָעָם. יבוא נחש שלקה על הולאת
דבה ויפרע ממוציאי דבה,

פסוק ז'

וַיָּבֵא הָעָם.....ובאו העם

אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ.....אל משה ויאמרו לו

חָטֵאנוּ כִּי דִבַּרְנוּ.....(אכן) חטאנו שהרי דברנו

בד' וְכַךְ.....בהשי"ת ובך (במשה),

הַתְּפַלֵּל אֶל ד'.....התפלל אל השי"ת

וַיִּסַּר מֵעֲלֵינוּ.....ויסיר מעלינו

אֶת הַנְּחָשׁ.....את הנחש הזה,

וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה.....והתפלל משה (אף על פי שדברו כנגדו)

בְּעַד הָעָם.....בשביל העם

מכאן למי שמבקשים ממנו מחילה שלא יהא אכזרי מלמחול

רש"י

וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה. מכאן למי שמבקשים ממנו (נ"א, מחילה) שלא יהא אכזרי מלמחול:

נחש הנחשת

פסוק ח'

וַיֹּאמֶר ד' אֶל מֹשֶׁה.....השי"ת אמר למשה

עשה לך שָׂרָף..... עשה לך כמין נחש בעל ארס

לא רצה הקב"ה להזכירו בשם עצם שלו (נחש) לפי שהיה סיבת החטא וגרם מיתה לעולם, ועל כן אמר "שָׂרָף", הזכירו בשם תואר כי הוא בעל ארס שורף. (ר' בחיי)

וַיִּשִׂים אֶתְּוֹ עַל גֵּם..... ותשים אותו על כלונס (עץ ארוך)

וְהָיָה כָּל הַנְּשׂוּף..... ויהא כל (אדם) שנשכו אותו (אפילו רק כלב או חמור, ולא הנחש, היה נזוק ומתכחש והולך)

וְרָאָה אֹתוֹ..... ויראה את הנחש הנחושת (בראייה בעלמא)

וְחַי..... ויהא נשאר בחיים (יתרפאו)

רש"י

על גֵּם. על כלונס שקורין פירטק"א צלעז, וכן גֵּם על הַגְּזָעָה (ישעיה ל, ז), אָרִיס נָסִי (שם מט, כב), שָׂאֵי גֵם (שם יג, ב), ולפי שהוא גבוה לאות ולראייה קוראו גֵם: כָּל הַנְּשׂוּף. אפילו כלב או חמור נושכו היה מוזק ומתנוונה והולך, אלא שנשיכת הנחש ממהרת להמית, לכך נאמר כאן וְרָאָה אֹתוֹ ראייה בעלמא, ונשיכת הנחש פסוק ט'

וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה..... ועשה משה

נְחָשׁ נְחֹשֶׁת..... (כמין) נחש מנחושת

לא נאמר לו לעשותו של נחשת אלא אמר משה הקב"ה קוראו נחש ואני אעשנו של נחושת, לשון גופל על לשון (שני לשונות תאומים זה לזה)

וַיִּשְׂמְהוּ עַל הַגֵּם..... ושם אותו על כלונס (עץ ארוך)

וְהָיָה אִם נָשָׁף..... והיה אם נשך

הַנְּחָשׁ אֶת אִישׁ..... הנחש את איש

וְהָבִיט..... והביט (בכוונה)

אֶל נְחָשׁ הַנְּחֹשֶׁת..... אל נחש הנחושת

וְחַי..... היה נשאר בחיים (נתרפא)

שלא היה ממחר נשך הנחש להתרפאות אלא אם כן מביט בו בכוונה ואמרו רבותינו וכי נחש ממית או מחיה אלא בזמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתרפאים ואם לא היו נמוקים

כי צוה השם שיתרפאו במזיק הממית בטבע ועשו דמותו ושמו,
וכשיהיה האדם מביט בכוונה אל נחש הנחשת שהוא כעין המזיק
לגמרי, היה חי, להודיעם כי השם ממית ומחיה, (רמב"ן, ועיי"ש בפלואי כוחות
הנפש)

רש"י

נָחַשׁ נְחָשֶׁת. לא נאמר לו לעשותו של נחשת, נחש ואני אעשנו של נחשת לשון נופל על
אלה אמר משה, הקדוש צרוך הוא קוראו לשון:

ששי

פרשה י

הנסים של נחלי ארנון - שירת הבאר

(פסוקים י-ב)

מסע בני ישראל

פסוק י'

וַיִּסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל..... ונסעו בני ישראל

מארץ אדום כי כן כתוב (פסוק ד') לסבוב את ארץ אדום, (ראב"ע)

וַיַּחֲנוּ בְּאֵבֶת..... וחנו באובות

פירוש בְּצִלְמוֹן בְּפִנְיֵן שְׁבִין הַר הַהָר וְאוֹבוֹת כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּאֵלֶּה מִסְעֵי
וּשְׁם הַיְתֵה מִכַּת נַחְשִׁים וּמִשָּׁם בָּאוּ אַחַר הַמַּכָּה לְאוֹבוֹת, (דוב"ת)

פסוק י"א

וַיִּסְעוּ מְאֹבֶת..... ונסעו מאובות

כאן הפכו פניהם לצד צפון כדכתיב מִמְּזֶרֶח הַשָּׁמֶשׁ, (חזקוני)

וַיַּחֲנוּ בְּעֵי..... וחנו בארץ חרבה

ועי - לשון חורבה, לא ידעתי למה נקרא שמם עיים

הָעֵבְרִים..... (דרך מעבר) הַעֹבְרִים (שם, את הר נבו אל ארץ כנען)

שהוא (אותו מקום) מפסיק בין ארץ מואב לארץ אמורי

בְּמִדְבָּר..... בתוך במדבר

וכן הר נבו נקרא "הר העברים" שכל אותו מקום היה משמש כמעבר לאנשי
שתי הארצות מואב אמורי

אֲשֶׁר עַל פְּנֵי מוֹאָב..... שהוא לפני מואב

מִמְּזֶרֶח הַשָּׁמֶשׁ..... ממזרח של השמש (בצד מזרח של ארץ מואב)

רִשׁוֹנִי

בְּעֵי הָעֵבְרִים. לֹא יִדְעָמִי לְמָה נִקְרָא שְׁמֵם הָעֵבְרִים. דְּרַךְ מַעֲבַר הַעֲוֹנִים שֶׁסֶּם אֶת הַר נִצּוֹ עֵיִם, אֶל אֶרֶץ כְּנַעַן, שֶׁהוּא מִפְסִיק צִין אֶרֶץ מוֹאָב לְאֶרֶץ אֲמֹרִי:
וְעַי לָשׁוֹן חוֹרֵבָה הוּא, דְּבַר הַטְּאוֹט צִמְטֹאטָא, וְהַעֲיִן צוֹ יִסּוּד לְצֵדָה, וְהוּא מִלְשׁוֹן עֵיִם (שְׁמוֹת לח, ג), וְעֵתָה צָקָד (יִשְׁעִיָה כח, יז):

פְּסוּק י"ב

מִשָּׁם נָסְעוּ..... וְנִסְעוּ מִשָּׁם (מַעֲיֵי הַעֲבָרִים)

הַקִּיפּוֹ אֶרֶץ מוֹאָב כָּל דְּרוֹמָה וּמְזוֹרְחָה עַד שְׁבָאוּ מַעֲבַר הַשְּׁנִי לְאַרְנוֹן בְּתוֹךְ אֶרֶץ הָאֲמֹרִי בְּצִפּוֹנָה שֶׁל אֶרֶץ מוֹאָב

וַיַּחֲנוּ בְּנַחַל זָרְד..... וַחֲנוּ בְּנַחַל זָרְד

פְּסוּק י"ג

מִשָּׁם נָסְעוּ..... וְנִסְעוּ מִשָּׁם (נַחַל זָרְד)

וַיַּחֲנוּ מִעֵבֶר אֲרָנוֹן..... וַחֲנוּ בְּצַד (הַשְּׁנִי שֶׁל הַנְּהַר) אֲרָנוֹן

אֲשֶׁר בְּמִדְבָּר..... (לְצַד הָאֲמֹרִי אֶרֶץ סִיחׁוֹן) אֲשֶׁר בְּמִדְבָּר

אַרְנוֹן הוּא שֶׁם הַנְּהַר וְהוּי מְקִיפִין אֶת אֶרֶץ מוֹאָב שְׁלֹא נִיתְנָה לָהֶם רְשׁוֹת לְעַבּוֹר דְּרַךְ עֲרִיז כִּי אִם בְּגִבּוֹלֵיו, (דְּב"ח)

הַיּוֹצֵא מִגְּבֹל הָאֲמֹרִי... (וַחֲנוּ עַל רְצוּעָה) הַיּוֹצֵא מִגְּבֹל הָאֲמֹרִי

וְהִיא שֶׁל אֲמֹרִיִּים וְנִכְנַסְתָּ לְגִבּוֹל מוֹאָב עַד אֲרָנוֹן שֶׁהוּא גִבּוֹל מוֹאָב וְשֶׁם חֲנוּ יִשְׂרָאֵל וְלֹא בָאוּ לְגִבּוֹל מוֹאָב, כִּי מוֹאָב לֹא נָתַנוּ לָהֶם רְשׁוֹת לְעַבּוֹר

כִּי אֲרָנוֹן..... כִּי (הַנְּהַר) אֲרָנוֹן

גְּבֹל מוֹאָב..... (הוּא) גְּבֹל מוֹאָב

בֵּין מוֹאָב וּבֵין הָאֲמֹרִי

בֵּין מוֹאָב וּבֵין הָאֲמֹרִי

שֶׁהַנְּהַר מִפְסִיק בֵּין שְׁנֵי הַגְּבֹלִים כִּי מִתְחַלָּה הִיתָה כָּל הָאֶרֶץ לְמֶלֶךְ מוֹאָב מִשְׁנֵי צְדֵי הַנְּהַר וְסִיחׁוֹן לְקַח כָּל מָה שֶׁהִיא לְמֶלֶךְ מוֹאָב לְצַד אֲרָנוֹן

וְאוֹתָהּ אֶרֶץ שְׁבַעֲבַר הַיַּרְדֵּן הַנְּהַר שְׁכַבֵּשׁ סִיחׁוֹן מִיַּד מוֹאָב לְקַחוּ יִשְׂרָאֵל מִיַּד סִיחׁוֹן כְּמוֹ שְׁאֲמָרוּ ז"ל (חֻלִּיק ס:) עֵמוֹן וּמוֹאָב טִהְרוּ בְּסִיחׁוֹן כְּלוֹמַר נִטְהָרוּ וְנִכְשְׁרוּ לְיִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי סִיחׁוֹן

וְאוֹתָהּ נַחֲלָה הִיָּה שׁוֹאֵל מֶלֶךְ עֵמוֹן מִיִּשְׂרָאֵל וְאוֹמֵר לֹא לְקַח יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מוֹאָב כִּי לֹא עֲבָרוּ אֲרָנוֹן, (דְּב"ח)

רִשׁוֹנִי

מִעֵבֶר אֲרָנוֹן. הַקִּיפּוֹ אֶרֶץ מוֹאָב כָּל דְּרוֹמָה וּמְזוֹרְחָה עַד שְׁבָאוּ מַעֲבַר הַשְּׁנִי לְאַרְנוֹן בְּתוֹךְ אֶרֶץ הָאֲמֹרִי בְּצִפּוֹנָה שֶׁל אֶרֶץ מוֹאָב:
וְכֵן גְּבֹל מוֹאָב לָשׁוֹן קֶסֶה וְסוּף:

כמו שאמר יפתח וגם אל מלך מואב שלח ולא
 אָבָה (שופטים יא, יז),
 ומשה רמזה, פֶּאֶסָר עָשׂוּ לִי צְנִי עֲשׂוּ הַיּוֹשָׁעִים
 צְעִיר וְהַמּוֹאָבִים הַיּוֹשָׁעִים צָעַר (דברים ב, כט),
 מה אלו לא נתנום לעזור בתוך ארצם אלא
 הקיפוס סניב אף מואב כן:

הַיָּצֵא מִגְּבֹל הָאֱמֹרִי. רְעוּעָה יוֹאֵהָ מִגְּבֹל
 האמורי והיא של אמוריים ונכנסת לגבול מואב
 עד ארנון שהוא גבול מואב ושם חנו ישראל,
 ולא צאו לגבול מואב (כי ארנון גבול מואב והם לא נתנו
 להם רשות לעבור בארצם). ואף על פי שלא פירשה
 משה, פירשה יפתח,

הנסים בנחל ארנון

פסוק י"ד

עַל בֶּן יֶאֱמֹר.....עַל חַנִּיָּה זֶה (וְנִסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ בָהּ) יִסּוּפֵר

בְּסֵפֶר מִלְחָמוֹת ד'.....כְּשֶׁמִּסְפְּרִים (בְּעֵינַי) מִלְחָמוֹת הַשֵּׁנִית (שֶׁעָשָׂה נִסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ
 לְאֲבוֹתֵינוּ)

וְיִהְיֶה בְּסֵפֶר כְּמוֹ בְּסִיפּוֹר, (בַּאֲמ"ח)

אֶת וְהֵב בְּסוּפָה.....(כֶּסֶם שִׁיסְפָרוּ) אֵת (אֲשֶׁר) נָתַן (הַשֵּׁנִית) בַּיָּם סוּף (וְהִרְבָּה לָהֶם נִסִּים)

'אֶת וְהֵב', כְּמוֹ אֵת יֵהב, הוֹי"ו בְּמִקּוֹם יו"ד (בַּאֲמ"ח)

וְאֵת הַנְּחָלִים אֲרָנוֹן.....(כִּי יֵשׁ לִסְפֵר) אֵת (הַנְּסִים שֶׁל) נַחְלֵי אֲרָנוֹן (שֶׁאֵף כִּאֵן נַעֲשׂוּ נִסִּים
 גְּדוּלִים)

רש"י

עַל בֶּן יֶאֱמֹר. עַל חַנִּיָּה זֶה וְנִסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ בָהּ, וְהוֹי"ו יְסוּד הוּא, כְּלוֹמַר אֵת אֲשֶׁר יֵהב לָהֶם
 יֶאֱמֹר בְּסֵפֶר מִלְחָמוֹת ה', כְּשֶׁמִּסְפְּרִים נִסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ לְאֲבוֹתֵינוּ יִסְפְּרוּ:
 אֵת וְהֵב. כְּמוֹ אֵת יֵהב, כְּמוֹ שֶׁאֲמַר מִן יַעֲד וְעַד כִּי יֶאֱמֹר מִן יֵהב וְהֵב,
 וְהוֹי"ו יְסוּד הוּא, כְּלוֹמַר אֵת אֲשֶׁר יֵהב לָהֶם וְהִרְבָּה נִסִּים זִים סוּף:
 וְאֵת הַנְּחָלִים אֲרָנוֹן. כֶּסֶם שִׁיסְפְּרִים זִנְסֵי יֵם
 סוּף כִּי יֵשׁ לִסְפֵר זִנְסֵי נַחְלֵי אֲרָנוֹן, שֶׁאֵף כִּאֵן
 נַעֲשׂוּ נִסִּים גְּדוּלִים, וְהֵב הֵם הַנְּסִים:

פסוק ט"ו

ומה הם הנסים

וְאֲשֶׁר הַנְּחָלִים.....שֶׁפָּךְ (שֶׁנִּשְׁפָּךְ שֶׁם דָם אֲמוֹרִיִּים) לְנַחְלֵי אֲרָנוֹן (תְּרֻגוֹם שֶׁל שֶׁפָּךְ אֶשְׁד)

אֲשֶׁר נָטָה.....אֲשֶׁר נָטָה (הֵהָר שֶׁל הָאֲמוֹרִי מִמְקוֹמוֹ, וְנִתְקַרַּב לְצַד מוֹאֵב)

לְשַׁבַּת עָר.....לְעִיר נוֹשְׁבַת שֶׁל עָר

וְנִשְׁעַן לְגְבוּל מוֹאֵב.....וְנִשְׁעַן (גִּדְבַק הֵהָר שֶׁל הָאֲמוֹרִי) לְצַד גְּבוּל מוֹאֵב

לפי שהיו ההרים גבוהים והנחל עמוק וקצר וההרים סמוכים זה לזה, אדם
 עומד על ההר מזה ומדבר עם חבירו בהר מזה והדרך עובר בתוך הנחל
 אמרו אמוריים כשיכנסו ישראל (לארץ) לתוך הנחל לעבור נצא מן המערות
 בהרים שלמעלה מהם ונהרגם בחצים ואבני בליסטראות

והיו אותן הנקעים בהר של צד מואב, ובהר של צד אמוריים היו כנגד אותן נקעים כמין קרנות ושדים בולטין לחוץ

כיון שבאו ישראל לעבור נזדעזע ההר של ארץ ישראל כשפחה היוצאת להקביל פני גבירתה ונתקרב לצד הר של מואב ונכנסו אותן השדים לתוך אותן נקעים והרגום

(ועברו ישראל על ההרים ולא ידעו הנסים האלו אלא על ידי הבאר שנכנס לשם)

רש"י

של צד אמוריים היו כנגד אותן נקעים כמין קרנות וְשָׂדִים בולטין לחוץ,

כיון שבאו ישראל לעבור נזדעזע ההר של ארץ ישראל כשפחה היוצאת להקביל פני גבירתה ונתקרב לצד הר של מואב ונכנסו אותן השדים לתוך אותן נקעים והרגום, וזהו הַשָּׂדִים נָטָה לְשָׂדֵת עָר, שההר נטה ממקומו ונתקרב לצד מואב ונדבק בו, וזהו וְנָשְׂעַן לְגִבּוֹל מוֹאָב.

(ס"א אינו, ועברו ישראל על ההרים ולא ידעו הנסים האלו אלא על ידי הבאר שנכנס לשם):

וְאֶשְׁד הַנְּחָלִים. תרגום של שָׂפָן, אֶשְׁד, שפך הנחלים שנשפך שם דם אמוריים שהיו נחזאים שם,

לפי שהיו ההרים גבוהים והנחל עמוק וקצר, וההרים סמוכים זה לזה, אדם עומד על ההר מזה ומדבר עם חבירו צהר מזה, והדרך עובר בתוך הנחל,

אמרו אמוריים כשיכנסו ישראל לארץ לתוך הנחל לעבור, נכח מן המערות צהרים שלמעלה מהם וההרגם בחצים ואבני בליסטראות,

והיו אותן הנקעים צהר של צד מואב, וזהר

פסוק ט"ז

וּמִשֵּׁם בְּאֵרָה..... ומשם (מנחלי ארנון, בא שפך הדם) אל הבאר

כיצד: אמר הקב"ה מי מודיע לבני הנסים הללו, המשל אומר נתת פת לתינוק הודיע לאמו

לאחר שעברו חזרו ההרים למקומם והבאר ירדה לתוך הנחל והעלתה משם דם ההרוגים וזרועות ואיברים ומוליכתן סביב המחנה וישראל ראו ואמרו שירה

הוא הַבְּאֵר..... וזאת היא הבאר

אֲשֶׁר אָמַר ד'..... אשר אמר השי"ת

לְמוֹשֶׁה..... לְמוֹשֶׁה

אֲסַף אֶת הָעָם..... אסוף את העם

וְאֶתְנֶה לָהֶם מַיִם..... ואתן להם מים

רש"י

לאחר שעברו חזרו ההרים למקומם והבאר ירדה לתוך הנחל והעלתה משם דם ההרוגים וזרועות ואיברים ומוליכתן סביב המחנה וישראל ראו ואמרו שירה:

ומשם בְּאֵרָה. משם בא האשד אל הבאר, כיצד, אמר הקדוש ברוך הוא מי מודיע לבני הנסים הללו, המשל אומר נתת פת לתינוק הודיע לאמו,

שירת הבאר

פסוק י"ז

אָז יִשִּׁיר יִשְׂרָאֵל..... אז (כשראו ישראל את הניסים) שרו ישראל

אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת..... את השירה הזאת

ולמה לא נזכר משה בשירה זו לפי שלקה ע"י הבאר

וכיון שלא נזכר שמו של משה לא נזכר שמו של הקב"ה, משל למלך שהיו
מזמנין אותו לסעודה אמר אם אוהבי שם אני שם ואם לאו איני הולך, (רש"י)

(פסוק כ')

עָלִי בְּאֵר..... עָלִי בָּאֵר (להעלות מתוך הנחל, מה שאת מעלה, להראות לנו הנסים
שעשה הקב"ה)

עָנּוּ לָהּ..... שִׁבְחוּ (אתם ישראל) לָהּ (להבאר)

רש"י

עָלִי בְּאֵר. ממון הנחל והעלי מה שאת מעלה, ארבעים והצאר ניתנה להם מתחלת ארבעים
ומנין שהצאר הודיעה להם, שנאמר ומִן אֶתְּ
פְּאֵרָה (פסוק טז) וכי משם היתה והלא מתחלת
ארבעים שנה היתה עמהם, אלא שירדה לפרכס
את הנסים,המדבר בנס נחלי ארנון שנודע להם על ידי הבאר, ומתוך
שהתחילו את השירה על אותו הנס, המשיכו לשר גם על עיקר

הבאר, וכדלהלן (באמ"ח)

וְכֵן אָז יִשִּׁיר יִשְׂרָאֵל, השירה הזאת נאמרה בסוף

פסוק י"ח

(בני ישראל היללו את הבאר, ואמרו)

בְּאֵר..... (זאת היא) הַבָּאֵר

אינה כשאר בארות שחופרים אותם עבדים, כמה דאת אמר וַיִּכְרוּ עֲבָדֵי

פְּצָקָה בְּאֵר אֵלָּא זֹאת בְּאֵר מְכֻבֶּדֶת, (באמ"ח)

חֲפְרוּהָ שָׂרִים..... שִׁחֲפְרוּ אוֹתָהּ שָׂרִים (משה ואהרן)

אגב שמזכיר הבאר, מזכיר גם כן את תחילת ענינו איך בא לישראל על

יְדֵי שִׁחֲפְרוּהָ שָׂרִים, ואיך שנתגלגל עמהם ממסע למסע, (באמ"ח)

כְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם..... אופן א. חֲפְרוּ אוֹתָהּ זְקֵנֵי עָם (דב"ח)

ושם נאמר (שמות יז, ה.) עָבַר לְפָנַי הָעָם וַיִּקַּח אֹתָם מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל

בְּמַחֲקָם בְּמִשְׁעָנָתָם..... חֲקְקוּ בַמַּטֵּה שְׁלֵהֶם (כשהכה במטה עשה רושם בסלע ובקעו, חזקוני)

וכן נאמר ברפידים וּמִטֶּה אֶשֶׁר הִפִּיתָ בּוֹ אֶת הַיָּאֵר קַח בְּיָדְךָ

אופן ב. כְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם..... כָּל נָשִׂיא וְנָשִׂיא כִּשְׁהוּ חֹנִימִים נוֹטְלִי מִקְלוֹ וּמוֹשֵׁךְ (חריץ)

בִּקְרַע מִן הַבָּאֵר (עד) אֵצֶל דְּגֹלָו וּמַחְנֵהוּ (ומי הבאר נמשכין דרך

אֹתוֹ סִימָן וּבֵאִין לְפָנַי חֲנִיית כָּל שִׁבְט וּשְׁבֵט)

בְּמַחֲקָם..... עַל פִּי מִשָּׁה שֶׁנִּקְרָא מַחֲוֶקָה (שנאמר כי שם חלקת מחוקק ספון)

בְּמִשְׁעָנָתָם..... בְּמִקְלוֹ שֶׁל כָּל נָשִׂיא וְנָשִׂיא

שהיו הנשיאים עומדין על גבה ומושכים במטותיהם כל אחד ואחד

לשבטו ולמשפחתו, וריוח שהיה בין הדגלים מלא מים מגבורין (מתגברין)

ועולין עד שהיו מקבלים ספינות), ואשה שהיתה צריכה לילך אצל חברתה מדגל לדגל היתה הולכת בספינה וכו', והמים היו יוצאין חוץ למחנה ומקיפין פיסא גדולה וכו' ומגדילין מיני דשאים ואילנות (תנחומא)

וּמְמַדְבֵּר ..... וּמִן הַמְדַבֵּר (אשר היא ארץ ציה וצמאון, רמב"ן)

מִתְנַה ..... (ניתן להם) הַמִּתְנַה הַזֹּאת

רש"י

בְּאֵר הַפְּרוּחַ. זאת היא הַבְּאֵר אֲשֶׁר תִּפְרוּחַ בְּמִשְׁעַנְתֶּם. צְמִיחָה: וּמְמַדְבֵּר. יִתְנֶה לֵהֵם: שְׂרִיס, מִשֶּׁה וְהֵרֵן:

פסוק י"ט

וּמִמִּתְנַה נְחֵלִיאל ..... וּמִשְׁנַתְנָה (להם הַבְּאֵר, יִרְדָּה עִמָּהֶם) לְנַחֲלִים (מקום נמוך)

וּמִנְחֵלִיאל בְּמִזֹּת ..... וּמִמְקוֹם נַחֲלִים (עלתה עִמָּהֶם) לְהַרִים (מקום גבוה)

רש"י

וּמִמִּתְנַה נְחֵלִיאל. כְּתַרְגוּמוֹ:

פסוק כ'

וּמִבְּמִזֹּת הַגֵּיא ..... וּמִן הַהַרִים (יִרְדָּה הַבְּאֵר) אֶל הַגֵּיא

אֲשֶׁר בְּשֶׁדֶה מוֹאָב ..... אֲשֶׁר בְּשֶׁדֶה מוֹאָב (הוא המקום האחרון, כי שם מת משה ובטלה הַבְּאֵר)

רֹאשׁ הַפְּסָגָה ..... (ואותה "בְּמִזֹּת" שבפסוק הקודם) רֹאשׁ הַהַר הַגְּבוּהָ

וְנִשְׁקָפָה ..... אֹפֶן א. (ואותה פסגה) נִרְאִית וְנִגְלִית

עַל פְּנֵי הַיְשִׁימוֹן ..... עַל פְּנֵי (המקום ששמו) יְשִׁימוֹן

והוא לשון מדבר - שהוא שמים (מתוך גובהה של הפסגה רואים אותה מכל מרחב המדבר)

אֹפֶן ב. וְנִשְׁקָפָה ..... (והבאר שנגנזה בימה של טבריה - כנרת) נִרְאִית

עַל פְּנֵי הַיְשִׁימוֹן - לְהַעֲוֹמַד עַל הַיְשִׁימוֹן (מביט ורואה כמין כברה בים, והיא הַבְּאֵר)

כמין כברה - סלע עגול ועשוי ככברה, (רש"י שבת לה.)

רש"י

וּמִבְּמִזֹּת הַגֵּיא אֲשֶׁר בְּשֶׁדֶה מוֹאָב. כִּי שָׁם מֵת מִשֶּׁה וְשָׁם צִטְלָה הַבְּאֵר.

דְּבַר אַחֵר, פְּרוּחַ גְּדִיצֵי הָעֵס (פסוק יח), כֹּל נִשִּׂיא וְנִשִּׂיא כִּשְׁהֵיוּ חוֹנִים, נוֹטֵל מִקְלוֹ וּמוֹשֵׁךְ אֵלָּל דָּגְלוֹ וּמִמְנַהוֹ, וּמִי הַבְּאֵר נִמְשְׁכִין דְּרַךְ אוֹתוֹ סִימָן וְצֹאֵן לְפָנֵי חַיִּית כֹּל שְׂצֻטָּה:

בְּמַחְקָה. עַל פִּי מִשֶּׁה שְׁנִקְרָא מִחוּקָה, שְׁנִחְמַר פִּי שָׁם תִּקְלַת מְמוּקָה סְפוּן (דברים לג, כא).

רֹאשׁ הַפְּסָגָה. כְּתַרְגוּמוֹ יֵשׁ לְעֵתָּה: פְּסָגָה. לְשׁוֹן גּוֹבֵה, וְכֵן פְּסָגוֹ לְרִמְנוֹתֶיהָ (תהלים

מח, יד) הגביוהו ארמנומיה:

שנגמה צימה של טבריא, והעומד על השימון
מנצט ורואה כמין כברה צים והיא הבאר, כך
דרש רבי תנחומא (כא):

ונשקפה. אותה הפסגה, על פני המקום ששמו
שימון, והוא לשון מדבר שהוא שם.

דבר אחר ונשקפה הבאר על פני השימון,

שביעי

פרשה יא

מלחמת ישראל עם סיחון

(פסוקים בא-ל)

בקשת רשות

פסוק כ"א

וישלח ישראל ושלח (משה בשם כל) ישראל

מלאכים שלוחים

ובמקום אחר תולה השליחות במשה - משה הוא ישראל וישראל הם משה
לומר לך שנשיא הדור הוא ככל הדור כי הנשיא הוא הכל

רבותינו אמרו שתי אגרות כתבו אחת של משה לשלום, ואחת של
ישראל למלחמה (חזקוני)

אל סיחון אל סיחון

מלך האמורי לאמר... (שהיה) מלך האמורי, לאמר - בדלהלן

רש"י

מלך אדום וגו' (שופטים יא, ז),

הכמוצים הללו צריכים זה לזה, זה נועל וזה
פותח, שמה הוא ישראל וישראל

הם משה, לומר לך שנשיא הדור הוא ככל
הדור כי הנשיא הוא הכל:

וישלח ישראל מלאכים. ובמקום אחר תולה
השליחות במשה, שנאמר ושלח מלאכים ממדבר
קדמות (דברים ב, כו), וכן ושלח משה מלאכים
מקדש אל מלך אדום (לעיל ב, יד),

ויפתח הוא אומר ושלח ושלח מלאכים אל

פסוק כ"ב

אעברה בארצה... (תן לי רשות) לעבור דרך ארצה

אף על פי שלא נצטוו לפתוח להם בשלום בקשו מהם שלום

למד מהקב"ה כשבא ליתן התורה לישראל חזר אותה על עשו וישמעאל
וגלוי לפניו שלא יקבלוה ואף על פי כן פתח להם בשלום (רש"י דברים ב כו)

ולא אמר "נא" כדרך שאמר באדום שלא רצה לפייסו כל כך, ולא שלח
לו אלא כדי לפתוח לו בשלום. ולכן לא השיב לו תשובה כמו שעשה
מלך אדום, אלא מיד יצא לקראתו למלחמה, (בעה"ט)

לא נָפְתָה..... לא נטַה עַצְמֵינוּ (מן הדרך)

בְּשֹׁדֶה וּבְכַרְם..... לִילֶךְ בַּשְּׂדֵה וּכְרֵם

לֹא נִשְׁתָּה מִי בְּאֵר..... לא נשתה מים מן הבאר

אע"פ שיש בידינו מן לאכול ובאר לשתות לא נשתה ממנו אלא נקנה
מכם אוכל ומים להנאתכם, (רש"י לעיל כ, ז)

בְּדֶרֶךְ הַמֶּלֶךְ נֵלֶךְ..... בדרך המלך נלך

אנו חוסמים את בהמתנו ולא יטו לכאן ולכאן לאכול, (רש"י שם)

עַד אֲשֶׁר נֵעְבֵר..... עד אשר נעבור

גְּבוּלְךָ..... בגבולך

אֶעֱבְרָה בְּאַרְצְךָ. אף על פי שלא נלטוו לפתוח להם בשלוס, נקשו מהם שלוס:

פסוק כ"ג

וְלֹא נָתַן סִיחֹן..... ולא נתן סיחון (רשות)

אֶת יִשְׂרָאֵל..... לישראל

עָבַר בְּגִבּוֹלוֹ..... לעבור דרך גבולו

לפי שכל מלכי כנען היו מעלין לו מס שהיה שומרם שלא יעברו עליהם
גייסות כיון שאמרו לו ישראל נעברה נא בארצך, אמר להם כל עצמי איני
יושב כאן אלא לשמרם מפניכם ואתם אומרים כך

סיחון יוצא למלחמה

וַיֵּאסֹף סִיחֹן..... ואסף סיחון

אֶת כָּל עַמּוֹ..... את כל עמו

וַיֵּצֵא..... ויצא

לְקִרְאֵת יִשְׂרָאֵל..... לקראת ישראל

הַמְדַבֵּרָה..... להמדבר

וַיִּבֵּא יְהֵצָה..... ובא (לעיר) יְהֵץ

וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל..... ועשה מלחמה בישראל

אילו היתה חשבון מלאה יתושין אין כל בריה יכולה לכבשה

שהיתה חזקה ומבוצרת, שעל אף גבורתו של סיחון לא היה יכול
לכבשה ממואב עד ששכר את בלעם שיקללה (באר בשדה)

ואם היה סיחון בכפר חלש אין כל אדם יכול לכבשו, וכל שכן שהיה בחשבון. אמר הקב"ה מה אני מטריח על בני כל זאת לצור על כל עיר ועיר נתן בלב כל אנשי המלחמה לצאת מן העיירות ונתקבצו כולם למקום אחד ושם נפלו ומשם הלכו ישראל אל הערים ואין עומד לנגדם כי אין שם איש אלא נשים וטף

רש"י

ואם היה סיחון בכפר חלש אין כל אדם יכול לכבשו, וכל שכן אילו היה בחשבון, אמר הקדוש ברוך הוא מה אני מטריח על בני כל זאת לצור על כל עיר ועיר, נתן בלב כל אנשי המלחמה ללכת מן העיירות ונתקבצו כולם למקום אחד ושם נפלו, ומשם הלכו ישראל אל הערים ואין עומד לנגדם כי אין שם אלא נשים וטף:

וְלֹא נָתַן סִיחֹן וּגּוֹ'. לפי שכל מלכי כנען היו מעלין לו מס, שהיה שומרם שלא יעברו עליהם גייסות, כיון שאמרו לו ישראל אָעֲבָדָהּ צָאֲרָנָךְ (פסוק כב)

אמר להם, כל עממי איני יושב כאן אלא לשמרם מפניכם ואתם אומרים כך:

וַיֵּצֵא לְקִרְיַת יִשְׂרָאֵל. אילו הייתה חשבון מלחמה יתוושן אין כל צריה יכולה לכבשה,

פסוק כ"ד

וַיִּכְהוּ יִשְׂרָאֵל..... והכה אותו ישראל (את סיחון ועמו)

לְפִי חָרֵב..... לחודו של חרב (כי חודו של חרב הוא האוכל, רד"ק)

וַיִּירֶשׁ אֶת אֲרֻצּוֹ..... וירש (ישראל) את ארצו (של סיחון)

מֵאֲרָנֹן עַד יַבֵּק..... מן ארנון (בדרום) עד יבוק (בצפון)

עַד בְּנֵי עַמּוֹן..... עד בני עמון (במזרח) (רש"י הירש)

וכמו שלקח סיחון את ארץ מואב עד ארץ ארנון כך לקח ארץ בני עמון עד יבוק, והנהר היה מפסיק ביניהם, אבל משם ואילך כי עז וחזק גבול בני עמון מן הנהר ואילך מפני שהנהר ה' מפסיק הגבול, לא לקח סיחון

(דוב"ת)

בִּי עֵז..... כי חזק הוא

גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן..... הגבול (של) בני עמון

ומהו חזקו התראתו של הקב"ה שאמר להם אל תצרום [ואל תתגרו בם]

והטעם שאמר הקב"ה אל תצורם וגו' כפי מדרש רז"ל לפי שכסתה אמם סרחונה וקראה בנה בן עמי כדאיתא בהוריות י"א. (ספר הזכרון)

רש"י

בִּי עֵז. ומהו חזקו, המראמו של הקדוש ברוך הוא שאמר להם אל תצרום וגו' (דברים ב, יט):

בני ישראל כבשו חשבון וערי האמורי

פסוק כ"ה

וַיִּקַּח יִשְׂרָאֵל..... ולקחו ישראל

את כל הערים האלה

את כל הערים האלה

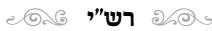
וישב ישראל וישבו ישראל

בכל ערי האמרי בכל הערים של האמורי

בחשבון (וגם) בחשבון (עיר מואב)

ובכל בנותיה ובכל הכפרים (הסמוכים לה)

'בנותיה', לפי שנמשכים אחריה (של עיר הגדולה) כבת אחר אמה, (באמ"ח)

בנותיה. כפרים הסמוכים לה:

פסוק כ"ו

לפי שנאמר אל תצר את מואב וחשבון משל מואב היתה, כתב לנו שסיחון לקחה מהם ועל ידו טהרה לישראל

כי חשבון

עיר סיחון היא (עכשיו) עירו של סיחון

מלך האמרי הוא מלך (של) האמורי היא

והוא נלחם שהרי נלחם

במלך מואב עם מלך מואב

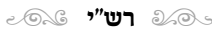
הראשון הראשון

קודם לבלק שהוא מלך למואב בעת ההיא, (רמב"ן אופן ב.)

ויקח את כל ארצו ולקח את כל ארצו

מידו עד ארנן מרשותו, עד ארנן

ולכן היה מותר לישראל לכבשה, ובלשון חז"ל עמון ומואב טהרו בסיחון

והוא נלחם. למה הוזכר ליכתב, לפי שנאמר אל פצר את מואב (שם פסוק ט) וחסזון משל מואב היתה, כתב לנו שסיחון לקחה מהם ועל ידו טהרה לישראל: מידו. מרשמו:

דברי המושלים

פסוק כ"ז

והביא הכתוב ראייה כי חשבון עיר סיחון היא, כי המושלים יאמרו באו חשבון וגו' (רמב"ן)

על בן על אותה מלחמה (שנלחם סיחון במואב)

יאמרו המשלים..... אמרו המושלים (הם בלעם ואביו בעור)

שדברי מליצתו קרוים משל

באו השבון..... (והם אמרו) בואו (סיחון והאמוריים) אל עיר השבון (וכיבשה)

שלא היה סיחון יכול לכבשה והלך ושכר את בלעם לקללו

וזהו שאמר לו בלק כי ידעתי את אשר תברך מבורך וגו'

תבנה ותבונן..... עד שתבנה ותתייסד

עיר סיחון..... (מכאן ואילך) עירו של סיחון

רש"י

על בן. על אותה מלחמה שנלחם סיחון צמואב: זלעס לקללו,

יאמרו המשלים. זלעס, שנאמר צו וישא משלנו
 (להלן כג, ז):
 חוהו שאמר לו זלק פי זעפי את אשר סגנך
 מצונך וגו' (להלן כב, ו):

המשלים. זלעס וזעור, והם אמרו צאו קצונן,
 שלא היה סיחון יכול לכבשה, והלך ושכר את

פסוק כ"ח

לאחר שנכבשה חשבון ונלחם גם בשאר עיירות שהוא ער וארנון וכבשם

אז אמר (המושלים) (דז"ב"ת)

בי אש..... כי אש (כלומר חיל וגבורים)

יצאה מחשבון..... יצאה מחשבון (משכבשה סיחון)

להבת אש..... ושללהבת אש

מקרית סיחון..... (מאותה עיר שנקראת) קרית סיחון

אכלה ער מואב..... ואכלה (ושרפה) את "ער" (של) מואב

בעלי במות ארנון..... ואת (האנשים) הגרים במקומות גבוהות של ארנון

רש"י

בי אש יצאה מחשבון. משכנשה סיחון: זלעסן עזרי, ולקחית זלעסן ארמי:

אכלה ער מואב. שם אותה המדינה קרוי ער ער מואב. ער של מואב:

פסוק כ"ט

אזי לך מואב..... (המושלים יאמרו דרך לעג, רמב"ן) וזי לך מואב

אבדת עם במוש..... אבדת עם (שעובדין לע"ז של) כמוש

כי היה עם מואב עובד לכמוש אלוהיו, בונה במות ובטוח בו יותר מכל

עם, ובעת צרתו אמר לו קומה והושיענו (רמב"ן)

נתן בניו..... (הע"ז כמוש) הנותן את בניו (של מואב, המעטים הנשארו מן ההרוגים)

פליטם..... להיות פליטים (הבורחים ונסים מפני חרב, רמב"ן)

וּבִנְתָיו בְּשָׁבִית..... ובנותיו (שאינן דרכן להלחם, הניחם) להוליך בשביה

לְמֶלֶךְ אֱמֹרֵי סִיחֹן..... למלך אמורי (שהוא) סיחון (שלא היה יכול להצילו מידם, דוב"ת)

זוה המשל שמשלו על גבורת סיחון להודיעך כמה גדול כחו של משה

שנצחו והרגו (דוב"ת)

רש"י

אזי לך מואב. שקללו את מואב שימסרו צידו: נָתַן. הנותן את צניו של מואב:

בְּמוֹשֵׁ. שם אלהי מואב: פְּלִימָם. נסיס ופליטס מתרב, ואת צנותיו צִשָּׁצִית:

פסוק ל'

וַיָּרֶם אֶבֶד הַשָּׁבוֹן..... ומלכות (ועול שהיה למואב) אבד מחשבון

'נִיר', לשון מלכות ועול וממשלת איש

עַד דִּיבֹן..... (וכן) סר (המלכות מעיר) דיבון

עד פירושו סרה, תרגום של סר עד

וַיָּשִׁים עַד נֶפֶח..... (כך יאמרו המושלים, בלשון עבר) עשינו אותה שממה עד (עיר) נופח

אֲשֶׁר עַד מִיִּדְבָא..... אשר סמוכה לעיר מידבא

רש"י

וַיָּרֶם אֶבֶד. מלכות שלהם: הָיוּת נִיר לְדוֹד עֶבְדִי (מלכים - א יא, לו):

אֶבֶד הַשָּׁבוֹן עַד דִּיבֹן. מלכות ועול שהיה למואב
צמשבון אבד משם, וכן עד דיבון,

תרגום של סר, עד, כלומר סר ניר מדיבון,

נִיר לְשׁוֹן מַלְכוּת וְעוֹל וּמִמְשַׁלַּת אִישׁ, כְּמוֹ לְמַעַן

פסוק ל"א

וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל..... וישב ישראל

בְּאֶרֶץ הָאֱמֹרִי..... בארץ אמורי

ומכל זה שסיפר התבאר שישאל אז לא ישבו בארץ מואב, אבל ישבו

בארץ האמורי, כמו שביאר יפתח באמרו לא לקח ישראל את ארץ מואב

ואת ארץ בני עמון, (ספורנו)

כּבִּשׁוּ אֶרֶץ יַעֲזֹר

פסוק ל"ב

וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה..... ושלה משה (מרגלים)

לְרַגֵּל אֶת יַעֲזֹר..... לתור את ארץ יעזר (את כלב ואת פנחס, תיב"ט)

לימד משה דרך ארץ ליהושע להיות משלחים מרגלים, (מ לק"ט)

וַיִּלְפְּדוּ בְּנֵתֵיהָ..... וילכדו (המרגלים) את הכפרים (של יעזר)

אמרו לא נעשה כראשונים (כמרגלים הראשונים שהביאו תקלה על ישראל,

אלא) בטוחים אנו בכח תפלתו של משה להלחם

וַיִּירָשׁ (וַיִּירָשׁ).....(ואחר כך) גִּירָשׁ (משה)

אֶת הָאֱמוּרִי.....את האמורי

אֲשֶׁר שָׁם.....אשר שם (ביעזר, ספורנו)

רש"י

וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגֵּל אֶת יַעֲזָר. המרגלים לכדוה,

אמרו לא נעשה כראשונים, בטוחים אנו זכח תפלתו של משה להלחם:

פרשה יב

מלחמת ישראל עם עוג

(פסוקים לג-לה)

פסוק ל"ג

וַיִּפְּנוּ.....והלכו משם (ישראל)

וַיַּעֲלוּ דֶרֶךְ הַבְּשָׁן.....ועלו דרך הבשן (לצד צפון)

על שם שכל ההולך מדרום לצפון הוא עולה, (חזקוני)

וַיֵּצֵא עֹוג.....וַיֵּצֵא עֹוג

מֶלֶךְ הַבְּשָׁן.....מלך הבשן

לְקִרְאָתָם.....לקראת ישראל

הוא וְכָל עַמּוֹ.....הוא (עוג) וכל עמו

לְמַלְחָמָה אֲדָרְעִי.....לעשות מלחמה לאדרעי

והיא עיר בקצה גבולו, והיו ישראל יכולים לנטות מעליו כאשר נטו מעל

עשו, והשם אמר לו אל תירא אותו ולך אצלו והתגר בו מלחמה, כִּי בְיַדְךָ

נִתְּנִי אֹתוֹ, (רמב"ן)

מפטיר

פסוק ל"ד

וַיֹּאמֶר ד' אֵל מֹשֶׁה.....השי"ת אמר למשה

אֵל תִּירָא אֹתוֹ.....אל תפחד (ממנו) מגובהו וחזקו

שהיה משה ירא להלחם שמה תעמוד לו זכותו של אברהם

שלא יירא משה רבינו מזרוע בשר, כי עמו ה' אלהינו וכל הגוים כאין

נגדו מאפס ותוהו נחשבו לו, והוא המזהיר את ישראל אל תיראו ואל

תֵּעָרְצוּ מִפְּנֵיהֶם (דְּבָרִים ל"א ו'), וּבַמְדַבֵּר רַבָּה (י"ט ל"ב) לְמַה נִּתְּיָא, אִמַּר שְׂמַא
מַעְלוּ יִשְׂרָאֵל בְּמַלְחַמַּת סִיחּוֹן אוֹ נִתְלַכְלוּ בַּעֲבִירָה, אִמַּר לוֹ הַקִּב"ה אֶל
תִּיָּדָא כּוֹלֵן הַשְּׁלִימוּ בְּצַדֵּק וְכַךְ הִיא יִרְאֵת כֹּל הַצְּדִיקִים, וְכֵן בִּיהוֹשֻׁעַ (ח א).
(רמב"ן)

כִּי בִיָּדְךָ נִתְּיָא אֲתוּ... כִּי בִיָּדְךָ נִתְּיָא א. אֲתוּ

וְאֵת כָּל עַמּוֹ..... ב. וְאֵת כָּל עַמּוֹ

וְאֵת אֶרְצוֹ..... ג. וְאֵת אֶרְצוֹ

וְעָשִׂיתָ לוֹ..... וְתַעֲשֶׂה לוֹ

כַּמּוֹ שְׁעִיתָ..... כַּמּוֹ שְׁעִיתָ

לְסִיחּוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי... לְסִיחּוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי

אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבוֹן... שְׁיוֹשֵׁב (בַּעִיר הַחֻזְקָה) חֶשְׁבוֹן

רִש"י

אֵל תִּיָּדָא אֲתוּ. שְׁהִי מִשָּׁה יִרְאֵה לְהַלְחֵם, שְׂמַא
תַּעֲמוּד לוֹ זְכוּתוֹ שֶׁל אֲבָרָהָם
שְׂנַאמַר וַיֵּצֵא הַפְּלִיט (בְּרֵאשִׁית י"ד, יג) הוּא עוֹג
שְׂפִלְט מִן הַרְפָּאִים שֶׁהֵכּוּ כְּדַלְעוּמַר וְחִזְרִיו
זַעֲשֵׁתוֹת קִרְיִים, שְׂנַאמַר זֶק עוֹג מְלֵךְ הַפְּשָׁן
זֶשְׂאֵל מִיָּתֵר הַרְפָּאִים (דְּבָרִים ג' י"א):

פסוק ל"ה

וַיְכַוֵּן..... וְהָרְגוּ (מִשָּׁה וּיִשְׂרָאֵל)

אֲתוּ..... א. אֵת עוֹג (מִשָּׁה הָרְגוּ כְּדֵאִיתָא בְּבִרְכוֹת נ"ד)

אִמַּר מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל כַּמּוֹ הוּי תִּלְתָּא פִּרְסִי, אִיזִיל (אֵילֵךְ) וְאִיעֲקַר טוּרָא בַּר
תִּלְתָּא פִּרְסִי וְאִישְׁדִּי (אֵשְׁלִיךְ) עֲלִייהוּ, וְאִיקְטִלִּינְהוּ, אִזִּל עֲקַר טוּרָא בַּר
תִּלְתָּא פִּרְסִי וְאִיתִי עַל רִישִׁיהּ, וְאִיתִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֲלִיהּ קִמְצִי
(נַמְלִים) וְנִקְבּוּהּ וְנַחֲיַת בְּצוּאָרִיָּה, הוּוּהּ בַּעִי לְמַשְׁלַפָּה, מַשְׁכִּי שִׁינְיָה לְהֵאִי
גִיסָא וְלְהֵאִי גִיסָא, וְלֹא מַצִּי לְמַשְׁלַפָּה, וְהִינּוּ דְכַתִּיב (תְּהִלִּים ג' ח) שְׁנִי
רְשָׁעִים שְׁבַרְתָּ וְכַדְרַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן לִקִּישׁ.

דְּאִמַּר רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן לִקִּישׁ מַאי דְכַתִּיב שְׁנִי רְשָׁעִים שְׁבַרְתָּ אֵל תִּקְרִי
שְׁבַרְתָּ אֵלֹא שְׁרַבְבַּת, מִשָּׁה כַּמּוֹ הוּוּהּ עֵשֶׂר אַמּוֹת שְׁקִיל, נִרְגָא (גְּרוּז) בַּר
עֵשֶׂר אַמּוּן, שׁוּרר עֵשֶׂר אַמּוּן וּמַחֲיִיָּה בְּקַרְסוּלִיָּה וְקַטְלִיָּה (בְּרִכּוֹת נ"ד)

וְאֵת בְּנָיו..... ב. וְאֵת בְּנָיו

וְאֵת כָּל עַמּוֹ..... ג. וְאֵת כָּל עַמּוֹ

עַד בְּלִתֵּי הַשָּׂאִיר..... עַד שְׁלֹא נִשְׂאִיר

לוֹ שְׂרִיד..... לְעוֹג שְׂאִרִית

וַיִּירָשׁוּ אֶת אֶרְצוֹ..... וַיִּירָשׁוּ (ישראל) את ארצו

רש"י

וַיְבֹאוּ אֹתוֹ. משה הרגו, כדאימא צנרכות צהרואה (נד:), עקר טורא צר תלמא פרסי וכו':

פרשה יג

מסע בני ישראל לערבות מואב

(פסוקים א)

קאפיטל כב

פסוק א'

וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל..... ונסעו בני ישראל (מעבר ארנון אשר במדבר)

וַיַּחֲנוּ בְּעֵרְבוֹת מוֹאָב וחנו בארץ מישור של מואב (ערבות פירושו במישריא, רד"ק)

מַעְבַּר לְיַרְדֵּן יֵרַחוּ..... כנגד הירדן (שהוא כנגד עיר) יריחו

חסלת פרשת חקת - בנל"ך ואע"י